

[illegible]

ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร

ฉบับแสงธรรมแห่งหมู่โจวซาน

อรรถกถาธรรม โดย อริยะ สุพรรณเภัชช

[illegible]

Homage to the Perfection of Wisdom, the Lovely, the
Holy!

ขอสักการะบูชาแต่ปรัชญาปารมิตา ที่เร่องรองและศักดิ์สิทธิ์

Avalokita, The Holy Lord and Bodhisattva, was moving in the deep course of the Wisdom which has gone beyond. He looked down from on high, He beheld but five heaps, and he saw that in their own-being they were empty.

พระอวโลกิเตศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม ผู้ที่อยู่ด้วยวิธีแห่ง
 ปรัชญาปารมิตาอันลึกซึ้ง ที่นำพาไปสู่ความหลุดพ้น จากสภาวะ
 ดังกล่าว พระองค์เห็นชั้นทั้งห้าและตัวของพระองค์เองคือความว่าง

~~~~~

พระอวโลกิเตศวร

พระอวโลกิเตศวร ทรงเห็นพระองค์เป็นความว่าง

อธิบายจากพระสูตรนี้

มีอยู่ ๒ คำที่ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนและลึกซึ้งเพื่อที่จะเข้าใจในพระสูตรนี้ คือ ขั้น ๕ และ ความว่าง

คำแรก คือ ขั้น ๕ มนุษย์คนหนึ่งประกอบขึ้นด้วย กาย กับใจ แบ่งออกเป็นขั้นได้ ๕ ขั้น (ขั้นแปลว่ากอง) ส่วนที่เป็น กายเรียกว่า รูป และส่วนที่เป็นใจ เรียกว่า นาม แบ่งออกได้เป็น ๔ ด้าน ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

รูป คือ สิ่งต่างๆ ทั้งมวลที่เป็นรูปร่าง เป็นการรวมกันของ ธาตุ ๔ ที่ประชุมกันขึ้นเป็นกาย(ธาตุ ๔ คือ ดิน-ความแข็งแ่งกินเนื้อ ที่ น้ำ-ความเกาะเกี่ยวยึดติดกันอยู่ ไฟ-ความร้อน ลม-ความเอิบอาบแผ่ซ่าน)

เวทนา คือ ความรู้สึกในอารมณ์ ประกอบด้วย สุขเวทนา ได้แก่ความสบายกายสบายใจ ทุกขเวทนา ได้แก่ ความไม่สบายกาย สบายใจ และอทุกขมสุขเวทนา ได้แก่ ความรู้สึกเฉยๆ ไม่รู้สึกสุข ไม่รู้สึกทุกข์

สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ ได้แก่ ความจดจำ ในรูป เสียง กลิ่น รส กายสัมผัส และความรู้สึกสัมผัสทางใจ รวมภาพสิ่งทั้งหมดที่จำได้หมายรู้ในอดีต

สังขาร คือ อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดกับใจเพราะเราคิดปรุงแต่ง ~ เสริม
ต่อ หรือ ตัดตอนเอาเอง ด้วยความนึกคิดของเราเอง รวมภาพสิ่งที่
นึกคิดปรุงแต่งไว้ในอนาคต

อารมณ์ที่ใจเราปรุงแต่งทางบวก ส่วนดีหรือคิดดี มีอารมณ์คิดกุศล

อารมณ์ที่ใจเราปรุงแต่งทางลบ ส่วนชั่วหรือคิดชั่ว มีอารมณ์คิด
อกุศล

อารมณ์ที่ใจเราไร้การปรุงแต่ง ส่วนที่ไม่คิดดีคิดชั่ว อารมณ์คิดสุญ
หรืออารมณ์คิดว่าง คิดไม่กุศลไม่อกุศล

วิญญาน คือ ความรู้ในอารมณ์ เป็นเพียงแค่สักแต่ว่ารู้
ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่ออายตนะภายในและอายตนะภายนอก
มากระทบกันเข้า (อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
และ อายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ<สิ่งที่
สัมผัสกาย>ธรรมารมณ์<สิ่งที่ใจคิดใจสัมผัส อารมณ์ที่ใจรู้>)
ประกอบด้วย

จักขุวิญญาน สักแต่ได้เห็น ฆานะวิญญาน สักแต่ได้กลิ่น
โสตวิญญาน สักแต่ได้ยิน ชิวหาวิญญาน สักแต่รู้รส
กายะวิญญาน สักแต่รู้สัมผัสกาย มโนวิญญาน สักแต่รู้สัมผัสใจ
เป็นเพียงสัมผัสรู้เฉย ๆ แต่หาได้ประเมินไม่ หาได้ตีค่าหรือราคาไม่

อีกคำหนึ่งคำว่า ความว่าง ก็คือสิ่งที่เรียกว่า “สุญญตา”

คำว่า ว่าง มีการใช้ในหลายทิศทางหลายความหมาย ละเอียด ศีลานั้นน้อย ได้ยกตัวอย่างความว่างแบบต่างๆ ไว้ดังนี้

- ว่างเพราะไม่มี
- ว่างเพราะมีอยู่ชั่วคราว
- ว่างแบบอวกาศ
- ว่างเพราะต้องแปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา
- ว่างเพราะต้องประกอบขึ้นมาจากสิ่งอื่นๆ
- ว่างเพราะเราไม่ไปยึดมันถือมัน

ดังนั้นเราสามารถสรุปความว่าง หรือ “สุญญตา” ตามความหมายของพระสูตรนี้ คือมิใช่ว่าไม่มีตัวตนให้เห็นหรือเป็นศูนย์เลยหรือไม่มีอยู่เลย ตามวิสัยของโลก (โลกียวิสัย)

จริงๆ แล้วมันมีอยู่ แต่เราทำใจได้ว่ามันไม่มีอยู่ คือไม่เอาใจไปยึดว่ามี คือทำใจให้ว่าง เพราะถ้าไปยึดว่ามีก็เกิดชอบ ชัง หวงแหนขึ้น

คำว่า “ใจที่มีความว่าง” มิใช่ใจที่ขาดสติไม่รู้ตัวชั่ว ซึ่งเป็นใจเหมือนใจคนธรรมดาๆ แต่เป็นใจที่ไม่ยึดถือเอาทุกสิ่งภายนอกกายมาเป็นอารมณ์ มายึดมันถือมัน เพราะการไปยึดมันถือมัน นำไปสู่การปรุงแต่งของจิตใจ เกิดการปรุงแต่งที่เป็นบวกเป็นลบ การปรุงแต่งที่เป็นกุศลอกุศล ทำให้ใจของเราเป็นทุกข์

เป็นลักษณะที่ ท่านพุทธทาสพุทธบัณฑิตกล่าวว่า

“ใจว่าง” หรือ “จิตว่าง” นั้นเอง คือเป็นใจที่ว่างเห็นอะไรๆ ทุกอย่างแม้ว่าจะมีอยู่ให้เห็นด้วยตา แต่ใจก็ไม่เห็นไม่ยอมรับเอาเข้ามาสู่ใจให้เป็นทุกข์นั่นเอง

เมื่อสามารถมองเห็นว่าขั้น ๕ เป็นความว่างแล้ว จักช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

คือเมื่อเล็งเห็นอย่างแจ่มชัดแล้วว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนไม่เที่ยงไม่คงทน (อนิจจัง) ล้วนเป็นความว่าง หรือ เป็นสูญญตา แล้ว แม้จะมีอะไรบังเกิดขึ้นก็ไม่เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใดๆ กับใจของผู้รู้ อีกต่อไป คือเป็นการรู้เท่าทันตามสภาพความเป็นจริง ดังนั้นจึงเป็นผู้ปราศจากความทุกข์ทั้งปวงนั่นเอง

เพื่อการพิจารณาพระสูตรบทนี้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นจึงขอยกคำสอนสำคัญที่พระอัสสชิกล่าวกับพระสารีบุตรไว้ดังนี้

“ ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุ พระตถาคตเจ้าแสดงเหตุแห่งธรรมนั้น และแสดงการดับไปแห่งธรรมนั้น พระตถาคตเจ้ามีปกติกล่าวอย่างนี้ ”

ธรรมบทนี้ซึ่งแสดงถึงการพิจารณาในธรรมทั้งหลายที่เกิดจากเหตุ ที่เรียกว่าสังขตธรรม ซึ่งพระองค์ได้พิจารณาถึงอันได้แก่ตัวของพระองค์และชั้น ๕ ที่ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ล้วนเป็นสขุญตาทั้งสิ้น จะเกิดได้ด้วยมีเหตุ ถ้าไร้เหตุก็ดับไป หรือในปัจจุบันเหมือนยังเป็นความว่างหรือสขุญตาอยู่ด้วยรอเหตุ เป็นการพิจารณาตนและชั้น ๕ ว่าเป็นความว่าง เนื่องจากธรรมทั้งหลายที่เกิดจากเหตุนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาจนหาตัวตนที่แท้จริงมิได้ เห็นความไม่ยั่งยืนที่อาจดำรงอยู่ได้เพียงลำพัง ดำรงอยู่ได้ด้วยการเกิดและดับไปด้วยเหตุปัจจัยการเกิดและเหตุปัจจัยการดับ ทำให้รู้สึกธรรมแห่งเหตุไร้ตัวตนที่ให้อยึดมั่นถือมั่นพิจารณาได้เป็นดังความว่างนั่นเอง

จากนี้เราจะทำการเชื่อมโยงปรัชญาปารมิตา-ปัญญาพาให้ถึง
ฟากฝั่งโน้น ของพระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ กับคำสอนของ
พระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำและการข้ามฝั่ง โดยมีคำสอนของ
พระพุทธเจ้าในสองเรื่อง ดังนี้

เรื่องแรก เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าที่เสด็จพุทธ
ดำเนินสู่เมืองกุสินารา

เรื่องที่สอง เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระองค์ตรัสกับพราหมณ์
นามว่าสังคาราวะเรื่องแม่น้ำคงคาและการล้างบาป

เรื่องแรก เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าที่เสด็จพุทธ
ดำเนินสู่เมืองกุสินารา พระบรมศาสดาเกิดกระหายน้ำมาก จึงเสด็จ
เข้าประทับยังร่มไม้ริมทาง ตรัสสั่งให้พระอานนท์ตักน้ำดื่มในแม่น้ำ
มาถวายบังเอิญขณะนั้นแม่น้ำนั้นมีกองเกวียนจำนวน 500 เล่มเพ่ง
เล่นเดินทางข้ามฟากผ่านจากฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้นของแม่น้ำ ผลจาก
กองเกวียนข้ามฟาก ทำให้น้ำในแม่น้ำขุ่นจนไม่อาจบริโภคน้ำได้

พระอานนท์เห็นน้ำที่ตักมาจากแม่น้ำชุ่น จึงกลับมา
ทูลอาราธนาให้เสด็จต่อไปจนถึงแม่น้ำ กกุธานที อันเป็นแม่น้ำกว้าง
ใหญ่ที่อยู่ข้างหน้า ซึ่งมีน้ำใสเย็นและจิตสนิท พระบรมศาสดาให้
พระอานนท์ตักน้ำมาถวายอีกครั้ง คราวนี้น้ำในแม่น้ำที่ชุ่นกลับใส
สะอาดปราศจากธุลีเป็นอัศจรรย์

ข้อสังเกต ครั้งแรกน้ำที่พระอานนท์ตักมาจากแม่น้ำ
เป็นน้ำชุ่น เพราะว่าบังเอิญขณะนั้นแม่น้ำมีกองเกวียนจำนวน 500
เล่มเพิ่งแล่นเดินทางข้ามฟากผ่านจากฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้นของแม่น้ำ ผล
จากกองเกวียนข้ามฟาก ทำให้น้ำในแม่น้ำชุ่นจนไม่อาจบริโภคน้ำได้
และในจิตใจของพระอานนท์เห็นว่าน้ำที่ตักมานั้นชุ่นไม่ควรบริโภค
ด้วยเหตุที่มีกองเกวียนเดินทางข้ามผ่านแม่น้ำ

พิจารณาได้ดังนี้ การเดินทางข้ามปากแม่น้ำของกองเกวียน
เปรียบเสมือนชั้น ๕ หรือธรรม ที่เดินทางผ่านตัวของเราที่เปรียบดัง
แม่น้ำ จากฝั่งนี้จนถึงฝั่งโน้นข้ามปากไป

ถ้ากองเกวียนหรือสิ่งที่ข้ามไปมิใช่ความว่าง และแม่น้ำหรือ
ตัวตนของเรามีใช่ความว่าง ตามที่พระอวโลตีกะธรรมหาโพธิสัตว์
ได้พิจารณาพระองค์ไว้ สิ่งที่เกิดขึ้นคือความขุ่นของน้ำในแม่น้ำ
เปรียบได้กับสภาพจิตใจที่ขุ่นมัวเศร้าหมองจากการที่มีการปรุงแต่ง
เกิดขึ้นในจิตใจ

แต่เมื่อพระพุทธเจ้าได้ใช้ให้พระอานนทักน้ำมาถวายอีกครั้ง
คราวนี้น้ำในแม่น้ำที่ขุ่นกลับใสสะอาดปราศจากธุลีเป็นอัศจรรย์
เนื่องจากคราวนี้

ไม่มีกองเกวียนจำนวน ๕๐๐ เล่ม ที่เปรียบได้ดัง ชั้น ๕ หรือ
รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสกาย สัมผัสใจ เดินทางข้ามปากผ่านจากฝั่ง
นี้ไปยังฝั่งโน้นของแม่น้ำอีกสิ่งที่ข้ามปากฝั่งของแม่น้ำเป็นความว่าง

ดังนั้นเมื่อสิ่งที่เป็ความว่างเคลื่อนผ่านแม่น้ำที่เปรียบตั้ง
ตัวตนของเรา ทำให้สภาพจิตใจของเราที่เปรียบได้กับน้ำในแม่น้ำนั้น
ปราศจากสภาพการปนเปื้อนด้วยละอองดินใ้การปรุงแต่งไปด้วย
ผลทำให้น้ำในแม่น้ำที่ตกมาถวายพระพุทเจ้าใสสะอาดสามารถ
บริโภคได้

พิจารณาได้ดังนี้ ถ้าไม่มีการเดินทางข้ามปากแม่น้ำของกอง
เกวียนเปรียบเสมือนชั้นธั๕หรือธรรม ที่เดินทางผ่านตัวของเราที่
เปรียบตั้งแม่น้ำจากฝั่งนี้จนถึงฝั่งโน้นข้ามปากไป ถ้าสิ่งที่ข้ามไปเป็น
ความว่าง ตัวตนเป็ความว่าง จิตใจเปรียบได้กับน้ำในแม่น้ำใส
สะอาดไร้จิตปรุงแต่ง ตามที่พระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม
ได้พิจารณาพระองค์ไว้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับจิตใจที่ไม่เกิดมีการปรุงแต่ง
เกิดขึ้น เปรียบดั่งกับแม่น้ำที่ใสสะอาด ที่พระอานนที่ได้ตกถวาย
พระพุทเจ้า

ดังนั้นปรัชญาปารมิตา – ปัญญาพาให้ถึงปากฝั่งโน้นจึงเป็น
ปัญญาสำหรับผู้ที่อยู่ด้วยวิถีแห่งปรัชญาปารมิตาอันลึกซึ้ง ที่นำพา
ไปสู่ความหลุดพ้น ภายใต้การพิจารณาให้เห็นชั้นทั้งห้าอันได้แก่ รูป
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นสิ่งที่เดินทางข้ามแม่น้ำ และ
ตัวตนเป็นแม่น้ำที่ชั้นทั้งห้าเดินทางผ่าน นั่นเอง เพราะฉะนั้นถ้าสิ่ง
ที่เดินทางข้ามปากฝั่งแม่น้ำไม่มีเป็นความว่าง และจิตใจภายในก็
สดใสรู้การปรุ้งแต่งเป็นความว่าง เกิดความว่างทั้งความว่าง
ภายนอกและความว่างภายใน ดังนั้นจะมีน้ำที่ขุ่นหรือมีสภาพจิตใจที่
มีการปรุ้งแต่งได้อย่างไร

เรื่องที่สอง เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธองค์ ตรัสกับพราหมณ์นามว่าสังคาราวะ เรื่องแม่น้ำคงคาและการล้างบาป

พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสกับพราหมณ์มีนามว่าสังคาราวะ เนื่องจากพราหมณ์ท่านนี้มีความเชื่อว่าแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถชำระบาปมลทินทั้งปวงได้ เพราะน้ำในแม่น้ำคงคาได้ไหลผ่านเศียรพระศิวะผู้เป็นเจ้าลงมา เป็นแม่คงคาสวรรค์ พราหมณ์ผู้นี้มีความเชื่อว่าสามารถชำระบาปได้จริงๆ

พระองค์ได้ตรัสว่าบาปหรือมลทินนั้นอยู่ที่ใจหาอยู่ที่กายไม่ การลงอาบชำระกายในแม่น้ำย่อมไม่สามารถซึมซาบไปล้างใจได้ ดั่งหม้อทองแดงที่มีสิ่งปฏิกูลเลอะอยู่ทั้งภายในและภายนอกหม้อ การล้างด้วยน้ำชำระล้างได้เพียงภายนอกหม้อเท่านั้น

จิตใจที่สกปรกเกิดจากกายทุจริต วาจาทุจริต มโนทุจริต จะต้องล้างด้วยธรรมคือความสุจริตที่ประกอบด้วย กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต มิใช่ล้างด้วยการอาบน้ำธรรมดา ท่านควรมาอาบน้ำในธรรมวินัยของเรา อาบแล้วข้ามฝั่งได้ โดยที่ตัวไม่เปียก

พิจารณาได้ดังนี้ พระพุทธรองค์ทรงให้ก้าวข้ามแม่น้ำ แม่น้ำนั้นคือแม่น้ำคงคา ความเชื่อที่ว่าแม่น้ำคงคาแม่น้ำแห่งสังสารวัฏไหลผ่านพระเศียรพระศิวะล้างบาปได้ที่เชื่อว่าชำระล้างบาปได้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาให้ละการยึดติดกับแม่น้ำ ละการยึดติดกับชิวะลักษณะ ให้พิจารณาว่าแม่น้ำเป็นความว่าง

ทั้งยังชวนพราหมณ์ให้มาชำระความสกปรกที่เกิดจากกาย หุจริต วาจาหุจริต มโนหุจริต ด้วยการมาอาบน้ำในธรรมวินัยของพุทธรองค์ โดยพระองค์ทรงตรัสกล่าวกับสังคาราวะว่า อาบแล้วข้ามฝั่งได้ โดยที่ตัวไม่เปียก

คำว่าอาบแล้วข้ามฝั่งได้ หมายถึง เมื่อได้ปฏิบัติให้ถูกต้องในพระธรรมวินัยของพุทธรองค์ ดังชำระความสกปรกที่เกิดจากกาย หุจริต วาจาหุจริต มโนหุจริต ด้วยการมาอาบน้ำในธรรมวินัยของพุทธรองค์ แล้ว ย่อมมีความพร้อมที่จะบรรลุธรรมมีความสามารถที่จะก้าวข้ามแม่น้ำจากฝั่งนี้ไปฝั่งโน้นได้ ด้วยจิตใจที่ถูกชำระล้างอย่างบริสุทธิ์แล้ว

คำว่าข้ามฝั่งโดยตัวไม่เปียก หมายความว่า เมื่อได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ในพระธรรมวินัยของพุทธองค์ พิจารณาเห็นว่าด้วยจิตใจที่ถูกต้องชำระล้างอย่างบริสุทธิ์แล้ว ตัวตนของคนผู้นั้นพิจารณาได้ว่าตนนั้นเป็นความว่าง และชั้นที่ ๕ ก็เป็นความว่าง เมื่อตนนั้นเป็นความว่างแล้ว และแม่น้ำก็เป็นความว่าง แล้วเขาจะเปียกน้ำได้อย่างไร

ดังนั้นจึงสอดคล้องกับที่พระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม ได้เสนอ ดังนั้นปรัชญาปารมิตา –ปัญญาพาให้ถึงฟากฝั่งโน้น ถ้าพิจารณาให้ชั้นที่ ๕ เป็นความว่าง และตัวท่านเป็นความว่าง ก็จะก้าวพ้นไปได้

Here, O Sariputra, form is emptiness , emptiness is form; form does not differ from emptiness, emptiness does not differ from form; whatever is form, that is emptiness, whatever is emptiness, that is form, the same is true of feelings, perceptions, impulses and consciousness.

พระองค์จึงตรัสกับพระสารีบุตรว่า

นี่ท่านสารีบุตร

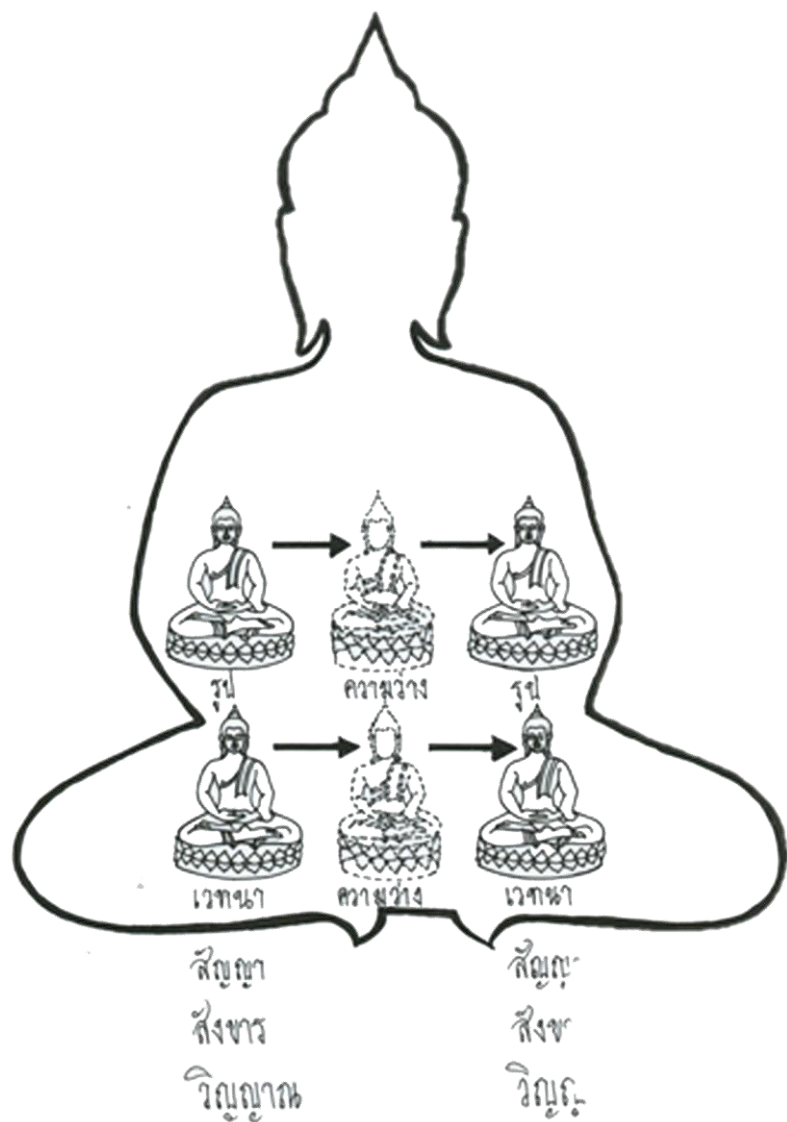
(1)รูป คือความว่าง ความว่างคือรูป

(2)รูปไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากรูป

(3)อะไรก็ตามที่เป็นรูป นั่นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็นความว่าง นั่นแหละคือรูป

หลักการเดียวกันนี้เป็นจริงเช่นเดียวกันกับเรื่อง เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

พระอริยสิทธะ

รูปคือความว่าง

ความว่างคือรูป

รูปไม่แตกต่างจากความว่าง

ความว่างไม่แตกต่างจากรูป

อะไรก็ตามที่เป็นรูปนั้นคือความว่าง

อะไรก็ตามที่เป็นความว่างนั้นคือรูป

รูปคือความว่าง

ความว่างคือรูป

รูปคือ ความว่าง เป็นส่วนหนึ่งใน Oneness รูปคือ Oneness Oneness คือรูป

รูปไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากรูป

สิ่งต่างเข้าไปเท่าไรผ่านผลกลับมาเท่านั้น ไม่เกิดขึ้น ไม่เพิ่มลด ไม่สับสน ไม่ต้องแพ้

อะไรก็ตามที่เป็นรูปนั้นคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็นความว่างคือรูป

พระสูตรบทนี้ ที่แบ่งเป็นบทย่อยสามบท เป็นบทที่สำคัญที่สุดบทหนึ่งของพระสูตร เป็นบทที่สร้างชื่อเสียงให้กับพระสูตรนี้เป็นอย่างยิ่ง ด้วยพิจารณาความลึกล้ำของเนื้อหาที่แผ่ร่นปรัชญาปารมิตา โดยลึกซึ้ง

การพิจารณาตีความหมายของพระสูตรบทนี้ แต่เดิมนิยมตีความเป็นคู่ ๆ โดยตีความแบบเดินหน้าและตีความย้อนกลับ โดยหาได้มีความสนใจความหมายของคำว่าปรัชญาปารมิตา ที่แปลความหมายว่าปัญญาพาให้ไปถึงปากฝั่งโน้นไม่ จนพบกับความติดตันของการเข้าถึงหัวใจของพระสูตรนี้

ดังนั้นการพิจารณาตีความหมายของพระสูตรโดยได้ให้ความสนใจในความหมายของคำว่าปรัชญาปารมิตา ที่แปลความหมายว่าปัญญาพาให้ไปถึงปากฝั่งโน้น ตามที่ข้าพเจ้าได้รับแนวธรรมจาก ณ คตินั้นของแสงธรรมแห่งฉุโถวซาน

ให้จับกระแสการตีความพิจารณา พระสูตรบทก่อนหน้านี้ว่าด้วยพระองค์เห็นชั้นทั้งห้าและตัวของพระองค์เองเป็นความว่างแล้วจึงทำการพิจารณาความหมายเน้นที่ตัวพระองค์คือความว่างเป็นสำคัญ

รูป คือ(ความว่าง) (ความว่าง)คือรูป

(1)

(2)

พิจารณาตามแบบปรัชญาปารมิตา ที่แปลความหมายว่าปัญญาพาให้ไปถึงฟากฝั่งโน้น โดยให้พิจารณาดังนี้

- ความว่าง ในประโยคที่ (1)และความว่าง ในประโยคที่ (2) เป็นดั่งแม่น้ำฟากที่ 1 แม่น้ำฟากที่สอง เปรียบได้กับตัวตนของพระองค์เองที่พิจารณาว่าเป็นความว่าง
- รูป คือ สิ่งที่จะก้าวข้ามแม่น้ำ โดยต้องก้าวข้ามจากฟากที่ 1 ไปยังฟากที่ 2 เช่นเดียวกับ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็คือ ขั้น๕ ที่เดินทางก้าวข้ามพระองค์ท่าน พระองค์ท่านได้พิจารณาแล้วพบว่าขั้นห้าคือความว่าง
- น้ำ คือสภาพทางจิตใจ ซึ่งแบ่งเป็น สภาพจิตที่ไม่มีการปรุงแต่งสภาพจิตที่มีการปรุงแต่ง ระหว่างการก้าวข้ามถ้าพิจารณาว่าขั้น๕ และพระองค์เองเป็นความว่างแล้ว สภาพจิตที่ไม่ปรุงแต่งก็จะเกิดขึ้น
- ลองพิจารณาจำแนกแยกแยะปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ดังที่พระอวโลตเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม ได้ตรัสสอนไว้

(1)รูป คือความว่าง ความว่างคือรูป

ให้พิจารณาเพิ่มเติมอีกดังนี้

รูปคือความว่าง

ความว่างคือรูป

เวทนาคือความว่าง

ความว่างคือเวทนา

สัญญาคือความว่าง

ความว่างคือสัญญา

สังขารคือความว่าง

ความว่างคือสังขาร

วิญญาณคือความว่าง

ความว่างคือวิญญาณ

ความว่างที่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ผ่านไปคือตัว
พระองค์ ที่เป็นแม่น้ำ และจิตของพระองค์ที่เป็นน้ำ

รูปคือความว่าง

ความว่างคือรูป

รูปที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

เวทนาคือความว่าง

ความว่างคือเวทนา

เวทนาที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

สัญญาคือความว่าง

ความว่างคือสัญญา

สัญญาที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

สังขารคือความว่าง

ความว่างคือสังขาร

สังขารที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

วิญญาณคือความว่าง

ความว่างคือวิญญาณ

วิญญาณที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

ความว่างที่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ผ่านไปคือตัว
พระองค์ ที่เป็นแม่น้ำ และจิตของพระองค์ที่เป็นน้ำ จะผ่านข้ามตัว
พระองค์ที่เป็นแม่น้ำและจิตที่เป็นน้ำ อย่างไรให้น้ำใส จนพระพุทธร
องค์ดื่มได้ ไม่ขุ่นข้นเหมือนกองเกวียนผ่าน

พระอวโลกิเตศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม จึงเสนอว่า ถ้าพิจารณาให้
ขั้นธ ๕ ที่เคลื่อนผ่านเป็นความว่าง ตัวท่านเป็นความว่าง ก็จะก้าว
ผ่านไปได้โดยไม่มีการปรุงแต่งแห่งจิต

จากพระสูตรพิจารณาได้ต่อไปบรรทัดที่สองว่า

(2)รูปไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากรูปแยกแยะ
พิจารณาต่อได้ว่า

รูปไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากรูป

รูปที่พบเห็นผ่านสายตาเข้าสู่ร่างกายพระองค์และจิตพระองค์ไป
เท่าใด ก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

เวทนาไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากเวทนา
เวทนาที่เกิดขึ้นผ่านเข้าสู่ร่างกายพระองค์และจิตพระองค์ไปเท่าใด
ก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

สัญญาไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากสัญญา
สัญญา ความจำได้หมายรู้ในอดีต ผ่านเข้าสู่ร่างกายพระองค์และจิต
พระองค์ไปเท่าใด ก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

สังขารไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจากสังขาร
สังขาร การปรุงแต่งทางจิตใจ การนึกคิดถึงอนาคต ผ่านเข้าสู่
ร่างกายพระองค์และจิตพระองค์ไปเท่าใด ก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่
ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

วิญญาณไม่แตกต่างจากความว่าง ความว่างไม่แตกต่างจาก
วิญญาณ

วิญญาณ การสักแต่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รับรส สัมผัสกายและใจ
ผ่านเข้าสู่ร่างกายพระองค์และจิตพระองค์ไปเท่าใด ก็ผ่านออกไป
เท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

แสดงว่าขันธห้าที่ผ่านร่างกายพระองค์และจิตใจของพระองค์ไป
เท่าใดก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

รูป $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ รูป

รูปผ่านเข้าเท่าใด ผ่านออกเท่านั้น

เวทนา $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ เวทนา

เวทนาผ่านเข้าเท่าใด เวทนาผ่านออกเท่านั้น

สัญญา $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ สัญญา

สัญญาผ่านเข้าเท่าใด สัญญาผ่านออกเท่านั้น

สังขาร $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ สังขาร

สังขารผ่านเข้าเท่าใด สังขารผ่านออกเท่านั้น

วิญญาณ $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ วิญญาณ

วิญญาณผ่านเข้าเท่าใด วิญญาณผ่านออกเท่านั้น

จากพระสูตรพิจารณาได้ต่อไปของพระสูตรนี้ท่อนที่สามว่า

(3)อะไรก็ตามที่เป็นรูป นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็น
ความว่างนั้นแหละคือรูป

แยกแยะพิจารณาต่อได้ว่า

อะไรก็ตามที่เป็นรูป นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็นความ
ว่างนั้นแหละคือรูป

ดังนั้นพิจารณาได้ว่า รูปหรือความว่าง ต่างก็เป็นสิ่งเดียวกัน

อะไรก็ตามที่เป็นเวทนา นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็น
ความว่างนั้นแหละคือเวทนา

ดังนั้นพิจารณาได้ว่า เวทนาหรือความว่าง ต่างก็เป็นสิ่งเดียวกัน

อะไรก็ตามที่เป็นสัญญา นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็น
ความว่างนั้นแหละคือสัญญา

ดังนั้นพิจารณาได้ว่า สัญญาหรือความว่าง ต่างก็เป็นสิ่งเดียวกัน
อะไรก็ตามที่เป็นสังขาร นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็น
ความว่างนั้นแหละคือสังขาร

ดังนั้นพิจารณาได้ว่า สังขารหรือความว่าง ต่างก็เป็นสิ่งเดียวกัน

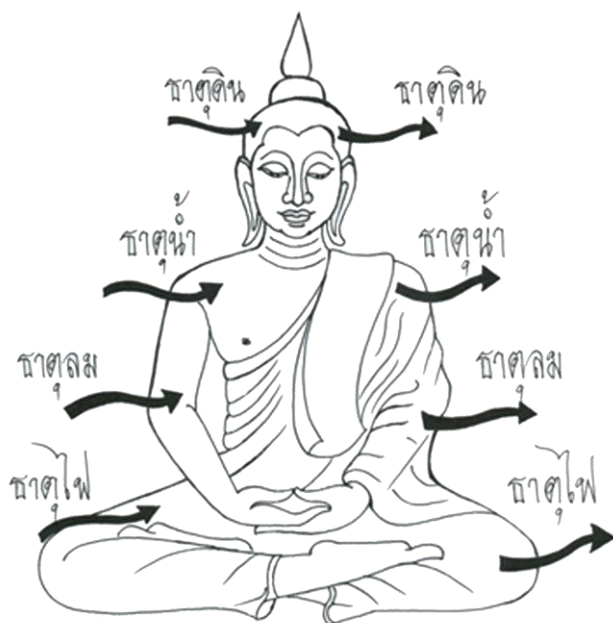
อะไรก็ตามที่เป็นวิญญาน นั้นแหละคือความว่าง อะไรก็ตามที่เป็น
ความว่างนั้นแหละคือวิญญาน

ดังนั้นพิจารณาได้ว่า วิญญานหรือความว่าง ต่างก็เป็นสิ่งเดียวกัน

สรุปได้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน ต่างก็เป็นหนึ่ง
เดียวกับความว่าง

จากที่กล่าวมาแสดงว่า ชั้น ๕ ร่างกาย และจิตใจของเรา เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เป็นเอกภาพเดียวกับธรรมชาติ ที่เราเรียกว่า สภาวะเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสรรพสิ่ง (Oneness)

สภาวะเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสรรพสิ่ง (Oneness) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตัวเองอย่างตรงไปตรงมา ไม่ถูกขังในมายาการ ไม่ว่าด้านบวกหรือด้านลบของตัวเอง อันสามารถนำไปสู่ความอ่อนไหวเป็นพิเศษ ที่จะรับรู้อารมณ์ของคนอื่น ของกลุ่มคน รับรู้เท่าทันความจริงในปัจจุบัน จะทำให้เราสามารถเชื่อมต่อภายในตนเองกับชุมชนด้วยพลังแห่งความศรัทธาซึ่งกันและกัน ทั้งยังรับรู้สภาวะความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสามารถดำเนินชีวิตได้สอดคล้อง และเป็นหนึ่งเดียวกับมัน ตลอดจนทุกการกระทำของทุกสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบต่อกันและกัน

เราเป็นหนึ่งเดียวกับโลก โลกเป็นหนึ่งเดียวกับเรา
 ธรรมะ = ความว่าง
 มนุษย์ กับธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียว ONENESS
 ผลกระทบของมนุษย์ ส่องผลต่อโลก / สิ่งแวดล้อม
 ปกิณณ์เล็กน้อย กระพือ เกิดพายุถล่มทำลาย
 กลับสู่สภาพปกติ โลกแทบถล่มแผ่นดินสะเทือน

Here, O Sariputra, all dharmas are marked with emptiness; they are not produced or stopped, not defiled or immaculate, not deficient or complete.

สารีบุตร! ธรรมทั้งหลาย มีธรรมชาติแห่งความว่าง : พวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง, พวกมันไม่ได้มีวิวัฒนาการและไม่ได้เสื่อม, พวกมันไม่ได้พร้อมและไม่ได้เต็ม

จากพระสูตรพิจารณาได้ดังนี้

คำว่า ธรรมทั้งปวง ในประโยคนี้ น่าจะหมายถึงบรรดาทุกสิ่งทุกอย่างในโลกทั้งหมด (ธรรมทั้งปวง) – ไม่ได้เกิด ไม่ได้ดับ ไม่ได้มีวิวัฒนาการ ไม่ได้เสื่อม ไม่ได้พร้อม ไม่ได้เต็ม

คำว่า “ความว่าง” ไม่ใช่แปลว่า “ไม่มีเลย” คือมันมีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติ เป็นสภาวะธรรมที่เป็นอยู่แล้วดั้งเดิมของสิ่งที่เรียกว่า นิพพาน” นั่นเอง คือไม่ได้เกิด ไม่ได้ดับ ไม่ได้มีวิวัฒนาการ ไม่ได้เสื่อม ไม่ได้พร้อม ไม่ได้เต็ม ในความหมายของภาษาพูดของคน

คือ เป็นสภาวะที่ไม่อาจจะใช้ภาษาพูดอธิบายให้เข้าใจ
นั่นเอง จะรู้ได้ก็โดยผู้ที่มี “ใจว่าง” จริงๆ คือมองทุกอย่าง รับเอา
ทุกอย่างด้วย “ใจว่าง” ที่แท้จริงตามธรรมชาติ ตัวธรรมชาติแท้ๆ
ดั้งเดิมของใจคนนี่แหละคือสิ่งที่เรียกว่า สุญญตา ความว่าง
นิพพาน

ท่านพิจารณาให้ธรรมทั้งหลาย ซึ่งหมายถึง สิ่งทั้งหลายทั้ง
ปวง มีธรรมชาติแห่งความว่าง
พวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง,
พวกมันไม่ได้มีหัวหมองและไม่ได้ผ่องแผ้ว
พวกมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม

จากเดิมในพระสูตรบทที่ผ่านมา พระองค์ได้นำเสนอแนว
ทางการพิจารณาธรรมทั้งหลายแห่งธรรมชาติในประเภทแรกที่เป็น
ธรรมที่เกิดจากเหตุ ที่เราเรียกชื่อว่า สังขตธรรม

ในพระสูตรบทนี้พระองค์ได้นำเสนอการพิจารณาธรรม
ทั้งหลายในประเภทที่สองที่เรียกว่า อสังขตธรรม ที่เป็นธรรมใน
สภาวะพิเศษซึ่งอาจเรียกว่าเป็นธาตุนิพพาน
มีธรรมชาติแห่งความว่าง
พวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง,
พวกมันไม่ได้มีหมองและไม่ได้มีแผ้ว
พวกมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม

เมื่อเราไปพิจารณาธรรมที่เป็นสังขตธรรมจนตัวเราจะต้อง
เข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นการก้าวเข้าสู่ธรรมที่
เป็นอสังขตธรรม ตามที่พระองค์ตรัส

การพิจารณาว่าชั้น ๕ และพระองค์เองเป็นความว่าง
ตลอดจนการพิจารณาร่างกายสังขารในพระไตรปิฎกที่เรียกว่า จตุ
ธาตุวิภูฐาน โดยพิจารณาร่างกายของตนว่าประกอบด้วยธาตุดิน น้ำ
ลม ไฟ และการพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและอวัยวะ แยก
ตามธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นทั้งสมถะและวิปัสสนากรรมฐานนับว่า
เป็นการนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องอสังขตธรรม

เป็นสิ่งที่พระองค์ได้เสนอให้พิจารณาให้ลึกซึ้ง เพื่อวาง
พื้นฐานตนเข้าสู่การหลุดพ้น สลายกายธาตุสู่ธาตุนิพพานที่เรียกว่า
อสังขตธรรมนั่นเอง

นอกจากพิจารณาพระสูตรบทนี้ในแง่ทางอสังขตธรรมแล้ว
ยังสามารถนำพระสูตรบทนี้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาให้ธรรม
หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นสังขตธรรมได้ด้วย โดยเมื่อเราใช้
วิญญูณหก คือ ตาหูจมูกลิ้นกายใจ หรือ รูปรสกลิ่นเสียงสัมผัส
ธรรมารมณ์ พิจารณารับรู้ความเข้าใจในธรรมนั้น

รูปที่เห็น พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง
รูปของมันพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง(รูปไม่เป็นสื่อที่ทำให้
เกิดการเกิด และไม่เป็นสื่อที่ทำให้เกิดการดับ เช่น พิจารณารูปหญิง
สาว ไม่ทำให้เกิดราคะ และไม่ทำให้เกิดเหตุ)
รูปของมันไม่ได้มีหัวมองและไม่ได้ส่องแผ้ว เช่นรูปหญิงสาวพิจารณา
แล้วไม่เกิดการพิจารณาว่าสวย หรือ ไม่สวย

รูปของมันไม่ได้พร้อมและไม่ได้เต็ม เช่น รูปหญิงสาวพิจารณาแล้ว ไม่เกิดการพิจารณาแล้วพบว่าสมบูรณ์ดีแล้วไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไขอะไร

รสที่สัมผัส พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง
รสของมันพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง
(รสไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเกิด และไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการดับ
เช่น ชิมอาหารชนิดหนึ่ง ไม่ทำให้เกิดอาการมีสุขแห่งการบริโภคใน
อาหาร และไม่เกิดอาการไร้สุขแห่งการบริโภคในอาหารทำให้เกิด
เหตุ)

รสของมันไม่ได้มีหมองและไม่ได้ผ่องแผ้ว เช่นรสของอาหารชิมแล้ว
ไม่เกิดการพิจารณาว่าอร่อยหรือไม่อร่อย

รสของมันไม่ได้พร้อมและไม่ได้เต็ม เช่น รสของอาหารพิจารณาแล้ว
พบว่าเป็นรสที่ไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไขอะไร

กลิ่นที่ดม พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง
กลิ่นของมันพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง
(กลิ่นไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการเกิด และไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการดับ
เช่น ได้กลิ่นน้ำหอมขวดหนึ่ง ไม่ทำให้เกิดอาการมีสุขแห่งการดม
กลิ่นน้ำหอมและไม่เกิดอาการไร้สุขแห่งการดมกลิ่นน้ำหอมทำให้เกิด
เหตุ)

กลิ่นของมันไม่ได้มีตัวตนและไม่ได้แผ่แผ้ว เช่นกลิ่นของน้ำหอมดม
แล้วไม่เกิดการพิจารณาว่าหอมชื่นใจหรือหอมไม่ชื่นใจ
กลิ่นของมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม เช่น กลิ่นน้ำหอมพิจารณาแล้ว
พบว่าเป็นกลิ่นที่ไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไขอะไร

เสียงที่ฟัง พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง
เสียงของมันพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง
(เสียงไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการเกิด และไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการดับ
เช่น ฟังเสียงเพลงเพลงหนึ่ง ไม่ทำให้เกิดอาการมีสุขแห่งการ

ฟังทำให้จิตใจรื่นเริงและไม่เกิดอาการไร้สุขแห่งการฟังทำให้เกิด
จิตใจหดหู่)

เสียงของมันไม่ได้มีวามองและไม่ได้ผ่องแผ้ว เช่นเสียงเพลงเพลง
หนึ่งฟังแล้วไม่เกิดการพิจารณาว่าไพเราะหรือไม่ไพเราะ

เสียงของมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม เช่น เสียงเพลงเพลงหนึ่ง
พิจารณาแล้วพบว่าเป็นเสียงเพลงที่ไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไข
อะไร

สัมผัสที่ได้รับ พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง

สัมผัสที่ได้รับของมันพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง

สัมผัสที่ได้รับไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเกิด และไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิด
การดับ เช่น สัมผัสที่ได้รับจากผ้าห่มไหมอย่างดี ไม่ทำให้เกิดอาการ
มีสุขทางผิวหนังแห่งการสัมผัส และไม่เกิดอาการไร้สุขแห่งผิวหนัง
แห่งการสัมผัสทำให้เกิดจิตใจหดหู่

สัมผัสของมันไม่ได้มองเห็นและไม่ได้ผ่องแผ้ว เช่นสัมผัสที่ได้รับจาก
ผ้าห่มใหม่สัมผัสแล้วไม่เกิดการพิจารณาว่านุ่มนวลหรือหยาบ
กระด้าง

สัมผัสของมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม เช่น สัมผัสที่ได้รับจากผ้าห่ม
ใหม่พิจารณาแล้วพบว่า เป็นสัมผัสที่ไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไข
อะไร

สัมผัสทางใจที่ได้รับ พิจารณามีธรรมชาติแห่งความว่าง

สัมผัสทางใจที่ได้รับพวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง

(สัมผัสทางใจที่ได้รับไม่เป็นสื่อที่ทำให้เกิดการเกิด และไม่เป็นสื่อที่
ทำให้เกิดการดับ เช่น ความรู้สึกที่ได้รับจากการบริจาคตาน ไม่ทำให้
เกิดอาการมีสุขแห่งการบริจาคตาน และไม่เกิดอาการไร้สุขแห่งการ
บริจาคตานทำให้เกิดความรู้สึกหดหู่)

สัมผัสทางใจที่ได้รับของมันไม่ได้มองเห็นและไม่ได้ผ่องแผ้ว เช่น
ความรู้สึกที่ได้รับจากการบริจาคตานแล้วไม่เกิดการพิจารณาว่าได้
กุศลเป็นบุญหรือ ไม่ได้กุศลเป็นบาป

สัมผัสทางใจที่ได้รับมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม เช่น สัมผัสทางใจที่ได้รับจากการบริจาคตานพิจารณาแล้วพบว่าเป็นสัมผัสทางใจที่ได้รับจากการบริจาคตานนั้นไม่ต้องเสริมเติมแต่งหรือแก้ไขอะไร

แสดงว่าการพิจารณาเกี่ยวกับธรรมทั้งหลาย ที่มีธรรมชาติแห่งความว่าง ที่เคลื่อนผ่านร่างกายและจิตใจของพระองค์ ย่อมจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมจะไม่มีการปรุงแต่งใด ๆ พวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง พวกมันไม่ได้มีวิหังและไม่ได้ผ่องแผ้ว พวกมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม

แสดงว่าพระอวโลทีเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม ได้แนะนำให้เราพิจารณาธรรม คือ สรรพสิ่งทั้งปวง ดังนี้

พิจารณารูป

ร่างกายของเรากับธรรมชาติเป็นหนึ่งเดียวกัน ดินน้ำลมไฟ
เคลื่อนที่ผ่านตัวเรา

ธาตุดินเคลื่อนที่ผ่านเข้าไปในรูปอาหาร และผ่านออกในรูปอุจจาระ

ธาตุน้ำเคลื่อนที่ผ่านเข้าไปในรูปอาหาร และผ่านออกในรูปปัสสาวะ
และเหงื่อ

ธาตุลมเคลื่อนที่ผ่านเข้าไปในรูปลมหายใจเข้า และผ่านออกในรูปลม
หายใจออก

ธาตุไฟเคลื่อนที่ผ่านเข้าไปในรูปความร้อนจากการเผาผลาญอาหาร
และผ่านออกในรูปลมหายใจออก

นอกจากนี้พระอวโลทีเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม แนะนำให้

ธรรมทั้งหลาย หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่จะผ่านเข้ามา

มีธรรมชาติแห่งความว่าง

พวกมันไม่ได้เกิดขึ้นและไม่ได้ดับลง,

พวกมันไม่ได้มีหัวมองและไม่ได้มีช่องแผ้ว

พวกมันไม่ได้พร่องและไม่ได้เต็ม

ให้ผ่านมาเท่าใด ก็ผ่านไปเท่านั้น

การผ่านมาและผ่านไปของธรรมหรือสิ่งทั้งหลายไม่ก่อให้เกิดความ

เปลี่ยนแปลง มันคือความว่างที่เคลื่อนเข้า ไม่ทำให้เกิดภาวะจิต

กระเพื่อมขุ่นข้น จิตเป็นน้ำใสตลอดเวลา

Therefore, O Sariputra, in emptiness there is no form, nor feeling, nor perception, nor impulse, nor consciousness; No eye, ear, nose, tongue, body, mind; No forms, sounds, smells, tastes, touchables or objects of mind; No sight-organ element, and so forth, until we come to: No mind-consciousness element; There is no ignorance, no extinction of ignorance, and so forth, until we come to: there is no decay and death, no extinction of decay and death. There is no suffering, no origination, no stopping, no path. There is no cognition, no attainment and non-attainment.

ดังนั้น ท่านสารีบุตร ในความว่างนั้น ไม่มีรูป ไม่มีเวทนา ไม่มีสัญญา ไม่มีสังขารและไม่มีวิญญูณ ไม่มีตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ไม่มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณใดๆ ไม่มีจักขุธาตุและธาตุอื่นใดจนถึงมโนวิญญูณธาตุ ไม่มีอวิชชา และความสิ้นไปของอวิชชา ไม่มีความชรา ความมรณะ หรือความสิ้นไปแห่งความ

ชรา และความมรณะไม่มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ไม่มีญาณ ไม่
มีการบรรลुหรือการไม่บรรลุ

อธิบาย

ดังนั้นในตัวเรา หรือความว่างนั้น

ไม่มีรูป ไม่มีตา ไม่มีรูป ไม่มีจักขุธาตุ ไม่มีจักขุวิญญาณธาตุ
ไม่มีเวทนา ไม่มีหู ไม่มีเสียง ไม่มีโสตะธาตุ ไม่มีโสตะวิญญาณธาตุ
ไม่มีสัญญา ไม่มีจมูก ไม่มีกลิ่น ไม่มีฆานะธาตุ ไม่มีฆานะวิญญาณธาตุ
ไม่มีสังขาร ไม่มีลิ้น ไม่มีรส ไม่มีชีวหาธาตุ ไม่มีชีวหาวิญญาณธาตุ
ไม่มีวิญญาณ ไม่มีกาย ไม่มีสัมผัส ไม่มีกายะธาตุ ไม่มีกายะวิญญาณธาตุ
ไม่มีใจ ไม่มีธรรมารมณ ไม่มีมโนธาตุ ไม่มีมโนวิญญาณธาตุ

(สารสื่อประสาท) (กระแสประสาท)
(รูป) (นาม)

ไม่มีอวิชา ไม่มีความสิ้นไปของอวิชา

ไม่มีความชรา ความมรณะ ไม่มีความสิ้นไปแห่งความชราความมรณะ

ไม่มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

ไม่มีญาณ

ไม่มีการบรรลุ ไม่มีการไม่บรรลุ

เหตุจากการปฏิบัติตนสู่ความว่าง จิตใจไร้การปรุงแต่ง มีผล
ทำให้ ชันธะ 5 รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และตัวเราเป็น
ความว่าง และธรรมก็เป็นความว่าง

ดังนั้นมีผลทำให้ วิญญาณ 6 ที่ประกอบด้วยตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ และรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสกาย สัมผัสใจ เกิดเพียงสภาวะ
สักแต่เห็น สักแต่ได้รส สักแต่ได้กลิ่น สักแต่ได้ยิน สักแต่สัมผัสกาย
สักแต่สัมผัสใจ สัมผัสทั้งหมด เกิดเป็นความว่าง ทำให้เกิดความว่าง
ภายนอกขึ้น ทั้งไม่มีผลกระทบไม่ก่อให้เกิดการปรุงแต่งทางจิตใจ ทำให้
เกิดความว่างภายใน

การที่เกิดความว่างทั้งภายนอกและภายใน เป็นผลทำให้
วิญญาณ ดับลง

เมื่อวิญญาณดับลง มีผลทำให้ไม่เกิดสารจักขุธาตุถึงมโนธาตุ
และไม่เกิดการเคลื่อนที่ของจักขุวิญญาณธาตุถึงมโนวิญญาณธาตุ
ผ่านสฬายตนะ ทำให้นามรูปดับ

ไม่เกิดการครอบงำสาม (วิญญาณ สฬายตนะ นามรูป) ทำให้
ผัสสะดับ

มีผลทำให้วงจรปฏิจสมุปบาทเกิดการตัดขาดอย่างต่อเนื่อง

เมื่อผัสสะดับ

ทำให้เวทนาดับ

เมื่อเวทนาดับ

ทำให้ตัณหาดับ

เมื่อตัณหาดับ

ทำให้อุปทานดับ

เมื่ออุปทานดับ

ทำให้ภพดับ

เมื่อภพดับ

ทำให้ชาติดับ

เมื่อชาติดับ

ทำให้ชรามรณะดับ

เมื่อชรามรณะดับ

ทำให้ ไม่มีอริยสัจ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคดับ

ทำให้ไม่มีอวิชชา ไม่มีความสิ้นไปของอวิชชา

ทำให้ไม่มีญาณ ญาณคือธรรมที่เป็นเครื่องมือการเดินทางข้ามผ่าน

ดับ เพราะต้องทิ้งเพื่อข้ามผ่าน

สุดท้ายก็เข้าสู่ไม่มีการบรรลु ไม่มีการไม่บรรลุ หลุดพ้นจากสังสารวัฏ จาก

กิเลส และทวิภาวะ เข้าสู่จิตพุทธะหรือโพธิจิต

Therefore, O Sariputra, it is because of his non-attainmentness that a Bodhisattva, through having relied on the Perfection of Wisdom, dwells without thought-coverings. In the absence of thoughtcoveringshe has not been made to tremble, he has overcome what can upset, and in the end he attains to Nirvana.

ดังนั้น ท่านสารีบุตร พระโพธิสัตว์ซึ่งยังไม่บรรลุ โดยอาศัยซึ่ง
ปรัชญาปารมิตานี้เขาจะดำรงอยู่โดยมีจิตอิสระปราศจากการ
ครอบงำของความคิดปรุงแต่ง เมื่อความคิดปรุงแต่งที่ครอบงำอยู่
นั้นหมดสิ้นไป เขาก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ เขาสามารถพิชิต
สิ่งที่ทำให้เขาเศร้าหมอง และในท้ายที่สุดเขาก็จะบรรลุซึ่งพระ
นิพพานได้

พิจารณาพระสูตรบทสำคัญ โดยอาศัยซึ่งปรัชญาปารมิตา
ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องการดำรงอยู่ด้วยการที่มีจิตเป็นอิสระ
ปราศจากการครอบงำของความคิดปรุงแต่ง ซึ่งสภาวะของจิตแบ่ง
ได้ 4 แบบ คือ

- 1) สภาวะการปรุงแต่งจิตในแบบเชิงบวก (ความพอใจ: โลภะ)
- 2) สภาวะการปรุงแต่งจิตในแบบเชิงลบ (ความไม่พอใจ: โกรธ)
- 3) สภาวะการปรุงแต่งจิตในแบบเชิงบวกก็มีใช้เชิงลบก็มีใช้ (ความ
เฉย: หลง) (รอเหตุที่จะเกิดการปรุงแต่งในอนาคต)
- 4) สภาวะจิตการไร้ปรุงแต่ง ที่เรียกว่าสภาวะจิตในแบบเชิงศูนย์
(ความว่าง: นิพพาน)

ถ้าจิตยังคงถูกครอบงำอยู่ด้วยทวิภาวะหรือการปรุงแต่งจิต
แบบต่างๆ เหล่านั้น เหมือนตั้งเครื่องบินระหว่างบินขึ้นต้องวิ่ง
ทะยานขึ้นในรันเวย์ของสนามบิน การวิ่งแบบหัวเชิดขึ้น การวิ่งแบบ
หัวเชิดลง และการวิ่งแบบกลิ้งๆ ล้วนๆ ก็ไม่สามารถนำพาเครื่องบิน
ให้ลอยบนฟากฟ้าได้ การที่ปราศจากการครอบงำของความคิด
ปรุงแต่ง จิตดำรงอยู่ในความว่างหรือดำรงอยู่ในความเป็นศูนย์
ในระยะเวลายาวนานพอสมควร ก็จะเปรียบเสมือนเครื่องบินเล่น
อย่างเรียบตรงบนรันเวย์ในความเร็วและระยะเวลาที่

เหมาะสม ซึ่งก็จะสามารถบินสู่ท้องฟ้าได้ ดังกับการดำรงสภาพจิตอยู่ในความว่างไว้จิตปรุงแต่งดำรงสมาธิแห่งสัญญาตาก็จะสามารถหนีออกจากสังสารวัฏได้พ้นจากแรงดึงดูดได้เช่นเดียวกับเครื่องบินนั่นเอง

ในหนังสือสุขาวดี พุทธเกษตร ของสำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง ได้กล่าวลักษณะของจิตว่างไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ลักษณะแห่งจิตว่างนั้นจะเป็นผู้ถึงความเป็นผู้มีจิตที่ปราศจากอุปสรรคขวางกั้นทั้งหมด การที่มีจิตที่ว่างหรือมีใจที่ว่างแล้ว ไม่มีอะไรและเหตุการณ์ใดมาทำให้ต้องกังวลหรือเป็นห่วงในสิ่งใดเหลืออยู่ต่อไปแล้ว คือเป็นจิตที่สะอาดจริงๆ แล้วจึงมีอิสระไม่ถูกผูกมัดหรือมีอะไรมาคอยขวางกั้นอยู่ต่อไปแล้ว ไม่มีความหวาดกลัวต่อสิ่งใดอย่างใดแล้ว

เมื่อจิตว่างแล้ว เป็นอิสระอย่างแท้จริงแล้ว เป็นใจแท้ๆ ดังเดิมตามธรรมชาติแล้วก็ป็นใจที่ไม่หวาดหวั่นพรั่นพรึงต่อสิ่งใดทั้งสิ้น อะไรเกิดหรืออะไรจะไม่เกิดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ก็ทำใจไว้รับได้แล้ว คือเป็นอุเบกขาธรรมแล้วนั่นเอง

เมื่อความคิดปรุงแต่งที่ครอบงำอยู่นั้นหมดสิ้นไป เขาก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ เขาสามารถพิชิตสิ่งที่ทำให้เขาเศร้าหมอง และในท้ายที่สุดเขาก็จะบรรลุซึ่งพระนิพพานได้

ดังนั้นจึงเป็นผู้มีความเห็นถูกต้องชอบธรรมและกระทำกิจทั้งปวงอย่างถูกต้องโดยเสมอ คือเมื่อมีใจที่เห็นถูกต้อง คือ

มีสัมมาทิฐิแล้ว การจะทำอะไรสืบไปทุกอย่างก็ย่อมจะต้องถูกต้องด้วย ในเรื่องความเห็นที่ถูกต้องนี้ องค์สมเด็จพระศาสดายะบรูว่า เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเมื่อมีความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะเกิดตามขึ้นมาเอง จริงๆ เรื่องนี้มีพุทธพจน์ระบุไว้ชัดเจนใน มหาจัตตารีสกสูตร อุปริปัณณาสก์ มัชฌิมนิกายว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์มรรคทั้ง ๘ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน คือ

เมื่อมีสัมมาทิฐิ (ความถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (การดำริริเริ่มที่ถูกต้อง) จึงจะพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) จึงพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ (การประกอบกิจการทุกอย่างโดยชอบเหมาะสม) จึงจะพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพโดยชอบ) จึงจะพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ (คือ ความเพียรพยายาม โดยชอบโดยควร) จึงจะพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมาวายามะ สัมมาสติ (คือมีสติมั่นอยู่ตลอดเวลา กับตัวเอง) จึงจะมีได้

เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสมาธิ (คือใจตั้งมั่นโดยเหมาะสม พอควร) จึงจะพอเหมาะได้

เมื่อมีสัมมาสมาธิ สัมมาญาณ (ปัญญาที่เห็นชอบ คือเห็น อริยสัจ ๔) จึงจะเหมาะสมได้

เมื่อมีสัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ (การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง โดยแท้จริง) จึงจะเหมาะสมได้....

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้แล พระเสขะ ผู้ประกอบด้วย องค์ ๘ (มรรค) จึงเป็นพระอรหันต์ประกอบด้วยองค์ ๑๐ (คือมีเพิ่มขึ้นอีกสองอย่างได้แก่สัมมาญาณ และสัมมาวิมุตติ)

ในที่สุดก็บรรลุถึงซึ่งนิพพาน

คำว่า “นิพพาน” คืออะไร?.....

ในการอธิบายคำว่านิพพานนี้ เป็นเรื่องที่ยากยิ่ง แต่พอจะประมวลความได้กว้างๆเท่าที่ขอบเขตภาษามนุษย์จะ อำนวยพอที่จะอธิบายได้เท่านั้นในเรื่องนี้ มีคำอธิบายภาวะของพระ นิพพานอยู่อย่างน้อย ๓๒ ลักษณะด้วยกัน ตัวอย่างบางลักษณะ ดังต่อไปนี้ เช่น

พระนิพพาน คือสังขตธรรม คือเป็นธรรมหรือธาตุที่บริสุทธิ์ ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง คือเป็นเนื้อนิพพานแท้ๆ โดยตนเอง ไม่อาศัยหรือ สิ่งใดมาประกอบเลย

พระนิพพาน คือที่สิ้นสุดแห่งกิเลส ~ กรรม ~ วิบาก ~ สัน หนิสนชาติ เป็นที่สุดของการเวียนตายเวียนเกิด (วัฏฏะ) และพ้น โลกียวิสัยทั้งปวง

พระนิพพาน คือปาระ หมายถึงฝั่งข้างโน้น คือฝั่งที่ตรงข้าม กับวัฏฏะ และภพทั้ง ๓ คือ กามภพ ~ รูปภพ ~ อรูปภพ
พระนิพพาน คือ นิปุณะ เป็นธรรมชาติที่ละเอียดลึกซึ้ง
พระนิพพาน คือ สุทัตตะ เป็นธรรมชาติที่เห็นได้ยากยิ่ง
พระนิพพาน คือ อปโลกิตะ เป็นธรรมชาติที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้

พระนิพพาน คือ นิปปัญญะ เป็นธรรมชาติที่ปราศจากกิเลสมลทิน
ทั้งปวง

พระนิพพาน คือ สันตะ เป็นธรรมชาติที่สงบระงับจากกิเลสและทุกข์
ทั้งปวง

พระนิพพาน คือ สิวะ เป็นธรรมชาติแห่งความสุขสงบเกษมศานต์

พระนิพพาน คือ อัจฉริยะ เป็นธรรมชาติที่นำอัสจรรย

..... ฯลฯ.....

ในพระพุทธศาสนา มหายาน แบ่งพระนิพพานออกเป็น ๓ ชั้นใหญ่ๆ
คือ

๑. นิพพานของพระอรหันต์

๒. พระนิพพานของพระโพธิสัตว์

๓. พระนิพพานของพระพุทธเจ้า

แต่ก็อาจสรุปสั้นๆได้ว่าเป็นแดนดินที่มีแต่ความสุขเกษมศานต์
และเป็นความสุขที่แท้จริง ไม่ใช่ความสุขแบบจอมปลอมฉาบฉวย
แบบความสุขของชาวโลกทั่วไป

ธรรมบทสำคัญนี้เป็นแนวปฏิบัติสำคัญสำหรับพระโพธิสัตว์ที่ยังไม่บรรลุโดยอาศัยซึ่งปรัชญาปารมิตานี้ เขาจะดำรงอยู่โดยมีจิตอิสระเมื่อความคิดปรุงแต่งที่ครอบงำอยู่นั้นหมดสิ้นไป เขาก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ เขาสามารถพิชิตสิ่งที่ทำให้เขาเศร้าหมอง ให้สามารถบรรลุพระนิพพานได้

ซึ่งความสำคัญของพระสูตรฝ่ายมหายานที่สำคัญ เช่น ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร มหาปรัชญาปารมิตาสูตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร ฯ เป็นพระสูตรที่พระสงฆ์นิคายมหายานเคารพนับถือกันเป็นอย่างมาก เชื่อกันว่าเป็นพระสูตรที่ได้สอนให้กับพระอรหันต์ พระโพธิสัตว์ ที่พึงประสงค์จะปรารถนาที่จะต้องการเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในอนาคต

สำหรับสัทธรรมปุณฑริกสูตร ซึ่งเป็นมหาพระสูตรใหญ่มีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าของพระโพธิสัตว์ จุดดั่งหลักสูตร MBA ของพระโพธิสัตว์ ที่จะบอกแนวทางปฏิบัติ แนวทางดำรงตน และแนวทางการบริหารจัดการบุคลากร ตลอดจนกรณีศึกษาในการแก้ไขปัญหาเป็นเพชรเม็ดงามที่ซ่อนเร้น

ได้บอกแนวทางการปฏิบัติจิตของพระโพธิสัตว์ไว้ คือ ให้ครองจิวน
ของตถาคต ให้อยู่วิหารธรรมของตถาคต และให้นั่งในที่ประทับของ
ตถาคต

ซึ่งที่นั่งของตถาคตก็คือการปฏิบัติสุญญตาสมาบัติ ซึ่งมี
รายละเอียดการปฏิบัติอยู่ในพระไตรปิฎก ในมหาสุญญตสูตร และ
จุฬสุญญตสูตร ซึ่งก็เป็นแนวการปฏิบัติสมาธิที่ซ่อนเร้นอีกแบบ
หนึ่งที่นักปฏิบัติลืมนึกไป ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติสมาธิที่
พระพุทธเจ้าแนะนำให้พระสงฆ์ละจากการรวมหมู่ ให้ออกไปฝึกจิต
ตามที่ตั้งต่าง ๆ โดยให้พิจารณาในรูปฌานสี่ ความว่างทั้งภายใน
ภายนอก จากนั้นกำหนดจิตในกสิณต่างๆ สำคัญร่วมกัน ได้แก่
กสิณไฟ กสิณลม กสิณน้ำ กสิณดิน กสิณความว่าง กสิณแสงสว่าง
จนกายทิพย์สว่างขึ้น นั่งสมาธิมองเห็นคน บ้าน ป่า พื้นดิน จนเข้าสู่
อรุณฌานสี่ ตัดจิตเข้าสู่เจโตสมาธิ หรือการตัดจิตไร้การปรุงแต่ง ใน
ที่สุดก็จะสำเร็จกิจบรรลุนิพพานได้

ผู้สนใจในการปฏิบัติจิตแบบสุญญตาสมาบัตินี้ ที่เป็นสมาบัติที่
พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ได้สำเร็จ ซึ่งระบุไว้ในมหาคัมภีร์
สัทธรรมปุณฑริกสูตร ก็สามารถศึกษาได้จากพระไตรปิฎก ของ
นิกายเถรวาท ในมหาสุญญตสูตร และจุฬสุญญตสูตร

จากพระสูตรบทที่สำคัญนี้ เพื่อให้เข้าใจมากขึ้นสามารถพิจารณา
สรุปบททวนเพิ่มเติมได้อีกดังนี้

รูปคือความว่าง

ความว่างคือรูป

รูปที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

เวทนาคือความว่าง

ความว่างคือเวทนา

เวทนาที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

สัญญาคือความว่าง

ความว่างคือสัญญา

สัญญาที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

สังขารคือความว่าง

ความว่างคือสังขาร

สังขารที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

วิญญาณคือความว่าง

ความว่างคือวิญญาณ

วิญญาณที่ผ่านพระองค์และจิตพระองค์ที่เป็นความว่างออกไป

ความว่างที่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ผ่านไปคือตัว
พระองค์ ที่เป็นแม่น้ำ และจิตของพระองค์ที่เป็นน้ำ จะผ่านข้ามตัว
พระองค์ที่เป็นแม่น้ำและจิตที่เป็นน้ำ อย่างไรให้น้ำใส จนพระพุทธรูป
องค์เต็มได้ ไม่ชุ่มชื้นเหมือนกองเกวียนผ่าน

แสดงว่าขั้น ๕ ที่ผ่านร่างกายพระองค์และจิตใจของพระองค์ไป
เท่าใดก็ผ่านออกไปเท่านั้น ไม่ปรุงแต่งให้เพิ่มเติมขึ้น

รูป $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ รูป

รูปผ่านเข้าเท่าใด ผ่านออกเท่านั้น

เวทนา $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ เวทนา

เวทนาผ่านเข้าเท่าใด เวทนาผ่านออกเท่านั้น

สัญญา $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ สัญญา

สัญญาผ่านเข้าเท่าใด สัญญาผ่านออกเท่านั้น

สังขาร $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ สังขาร

สังขารผ่านเข้าเท่าใด สังขารผ่านออกเท่านั้น

วิญญาณ $\Longrightarrow$ ความว่าง $\Longrightarrow$ วิญญาณ

วิญญาณผ่านเข้าเท่าใด วิญญาณผ่านออกเท่านั้น

การผ่านโดยมีจิตอิสระ ปราศจากการครอบงำของความคิด
ปรุงแต่ง เป็นหัวใจสำคัญของศาสนา เมื่อความคิดปรุงแต่งที่
ครอบงำจิตทั้งปรุงแต่งทางบวกหรือลบ หดสิ้นไป เขาจะหลุดพ้น
จากความทุกข์ เขาจะสามารถพิชิตสิ่งที่ทำให้เขาเศร้าหมอง ใน
ที่สุดเขาก็จะบรรลุนิพพาน

ซึ่งแนวความคิดในเรื่องการที่มีจิตอิสระจากการปรุงแต่ง
การที่มีจิตเป็นอิสระจากความคิด ตลอดจนการละจากความสำคัญ
มันหมาย นอกจากจะพบเป็นคำสอนสำคัญในปรัชญาปารมิตาหฤทัย
สูตรแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็เป็นคำสอนสำคัญที่อยู่ในวัชรปรัชญาปารมิตา
สูตรด้วย เพราะถ้าเกิดความสำคัญมันหมาย หรือการยึดมั่นถือมั่น
หรือเกิดอุปทานันธ์ขึ้น จะนำไปสู่การปรุงแต่งจิต ทำให้จิตขาด
อิสระ

จากหนังสือวัชรปรัชญาปารมิตา ฉบับถอดรหัสธรรมจาก
พระสูตร โดย อาจารย์อริยะ สุพรรณเกษัช ได้มีเนื้อหาสำคัญ
เกี่ยวกับคำสอนเรื่องจิตมีอิสระจากความคิด และการยึดมั่นถือมั่น
ไว้ดังนี้

1) คำสอนเรื่อง อิสระจากความคิด

ถ้าแม้คนผู้ใดได้ฟังพระสูตรนี้ แล้วบังเกิดศรัทธาเลื่อมใส เข้าใจและรับปฏิบัติบุคคลเช่นนี้ย่อมเป็นเลิศหาได้ยากแท้

จิตของบุคคลนั้นจะไม่ถูกครอบงำด้วยอาตมะลักษณะ
บุคคลลักษณะ สัตวะลักษณะ และชีวะลักษณะ เพราะว่า ความคิด
เกี่ยวกับอาตมะลักษณะ บุคคลลักษณะ สัตวะลักษณะ และ
ชีวะลักษณะ นั้น แท้จริงแล้วมิใช่ความคิด เนื่องจาก บรรดา
พระพุทธเจ้าทั้งปวงได้พระนามว่าพระพุทธเจ้า ก็เพราะท่านเหล่านั้น
นั้น ล้วนเป็นอิสระจากความคิด

เมื่อพระโพธิสัตว์บรรลุถึงพุทธจิต รู้ตื่น รู้เบิกบาน เป็นนิจ
อย่างไม่มีใครเสมอเหมือนนั้น ท่านต้องละทิ้งความคิดทั้งปวง ท่าน
ย่อมไม่ยึดมั่นผูกพันอยู่กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และ
ธรรมารมณ์ จิตท่านย่อมลุลึงความไม่ยึดมั่นผูกพันอยู่กับสิ่งใด

2) เรื่อง ความสำคัญมั่นหมาย

ความสำคัญมั่นหมาย(นันทิ หรือ ความเพลिन) หมายถึง การตั้งความหวังเกินกำลังตน การไม่รู้จักประมาณตน การตั้งอยู่ในความประมาท การไม่รู้จักคบคน

การไม่แยกแยะดีหรือชั่ว การเป็นคนว่ายากสอนยาก การเป็นคนมีศรัทธาไม่มั่นคง

การเป็นคนเชื่ออะไรง่าย ทั้งหมดนี้เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ เป็นที่มาแห่งความยากลำบากภายหลังทั้งสิ้น

ถ้าพวกเขาได้ละเสียถึงความสำคัญมั่นหมาย

พวกเขาจะไม่มีมียึดมั่นในอัตตา/ตัวตน หรือสิ่งมีชีวิต วิญญาณ หรือ บุคคล พวกเขาจะไม่ยึดมั่นถือมั่นโดยแท้จริง

นั่นคือสิ่งที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิต วิญญาณหรือบุคคลจริง ๆ แล้วหามีความรับรู้ในลักษณะดังกล่าวไม่

สำหรับพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ได้ละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นทั้งหลายทั้งปวงไว้เบื้องหลังแล้ว

สำหรับพระโพธิสัตว์ สิ่งมีชีวิตที่ยิ่งใหญ่ หลังจากที่เขาได้ขจัด
ความสำคัญมั่นหมายทั้งหมดแล้ว ก็ควรจะยกระดับความคิดของเขา
ไปยังจุดสูงสุด นั่นคือ การตรัสรู้ที่ถูกต้องและสมบูรณ์

เขาควรจะสร้างความคิดอย่างหนึ่งขึ้น เป็นความคิดยังไม่
จำเป็นต้องอาศัย รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ เป็น
ความคิดที่ไม่อิงอาศัยใดๆ ทั้งสิ้น ก็เพราะว่าการอิงอาศัยใดๆแท้จริง
แล้วหาได้มีการอิงอาศัยไม่

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงสั่งสอนโพธิสัตว์ว่าองค์ใดบำเพ็ญ
ทานด้วยความสำคัญมั่นหมาย อุปมาดังบุคคลเดินอยู่ในความมืด
เขาจะไม่เห็นสิ่งใด แต่ถ้าโพธิสัตว์บำเพ็ญทานโดยละความสำคัญมั่น
หมายแล้วไซ้ อุปมาดังบุรุษตาดีเดินอยู่กลางแดด เขาย่อมเห็นทุก
สีสน์ทุกรูปทรง

ทำไมพระโพธิสัตว์ควรจะบริจาคทานในลักษณะเช่นนั้น เป็นเพราะว่าความสำคัญนัย(การรับรู้) เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เท่ากับการไม่สำคัญนัย (ไม่รับรู้) เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตที่กล่าวถึงแล้วนั้นโดยแท้จริงหาสิ่งมีชีวิตใดเลย

ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะว่าการบริจาคทานโดยมีความสำคัญนัย จิตยังมีความยึดมั่นติดกับรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ จิตยังมีการยึดมั่นในอัตตา/ตัวตน หรือสิ่งมีชีวิต วิญญาณ หรือ บุคคล เท่ากับความคิดยังไม่อิสระ

All those who appear as Buddhas in the three periods of time fully awake to the utmost, right and perfect Enlightenment because they have relied on the Perfection of Wisdom.

อันบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายในกาลทั้งสาม (อดีต ปัจจุบัน และอนาคต) ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยิ่งแล้ว ก็เพราะว่าพระองค์ทรงอาศัยปรัชญาปารมิตานี้

Therefore one should know the prajnaparamita as the great spell, the spell of great knowledge, the utmost spell, the unequalled spell, allayer of all suffering, in truth - for what could go wrong? By the prajnaparamita has this spell been delivered. It runs like this: Gone, gone, gone beyond, gone altogether beyond, O what an awakening, all-hail! - This completes the Heart of Perfect Wisdom.

ดังนั้น จึงควรรู้ว่าปรัชญาปารมิตานี้เป็นมนต์ที่ยิ่งใหญ่ เป็นมนต์แห่งความรู้ที่ยิ่งใหญ่ เป็นมนต์อันสูงสุด เป็นมนต์ที่ไม่มีมนต์ใดเสมอเหมือน เป็นมนต์ซึ่งพิชิตความทุกข์ทั้งปวง เป็นความล้นต์จริง ปราศจากความเท็จ โดยมนตร์แห่งปรัชญาปารมิตา สดว่า

: คะเต คะเต ปาระคะเต ปาระสังคะเต โพธิ สวาหะ

จงไป จงไป ไปถึงฝั่งโน้น ไปให้พ้นโดยสิ้นเชิง บรรลุถึงความรู้แจ้ง ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรก็จบลงอย่างสมบูรณ์ด้วยประการฉะนี้

คาถาสมถะจนชำนาญแล้วพาจิตมีอิสระจากการปรุงแต่ง
ปรัชญาปารมิตา ขวอมแห่งการมีปัญญาไปถึงฟากฝั่งโน้น

นอกจากนี้จึงควรรู้ว่าปรัชญาปารมิตานี้เป็นมนต์ที่ยิ่งใหญ่ เป็นมนต์แห่งความรู้ที่ยิ่งใหญ่ เป็นมนต์อันสูงสุด เป็นมนต์ที่ไม่มีมนต์ใดเสมอเหมือน เป็นมนต์ซึ่งพิชิตความทุกข์ทั้งปวง เป็นความสัตย์จริงปราศจากความเท็จ โดยมนตร์แห่งปรัชญาปารมิตา จะเห็นว่าคานานี้เป็นการสวดมนต์เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ด้วยคำว่า

คะเต จงไป ➡

คะเต จงไป ➡

ปาระคะเต ไปถึงฝั่งโน้น ➡

ปาระสังคะเต ไปให้พ้นโดยสิ้นเชิง ➡

โพธิ สวาหะ บรรลุถึงความรู้แจ้ง ➡

ผลที่เกิดขึ้นของคาถามนต์นี้ ทำให้ ชั้นธ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่พิจารณาแล้วเป็นความว่าง เคลื่อนที่ผ่าน กายและจิตของเรา จากฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้น ผ่านกายและจิตของเราที่ พิจารณาแล้วก็เป็นความว่างด้วยกัน

พิจารณาเป็นการก้าวข้ามจาก ความว่าง สู่ความว่าง ผ่านเข้าและผ่านออกไปโดยไม่มีการปรุงแต่ง มิเกิดการหักเหแต่อย่างใด เข้าสู่ศูนย์แท้

การสวดมนต์นี้โดยไม่ใช่เพียงแค่บทมนต์ศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นบท มนต์แห่งปัญญา และนำมาใช้เป็นเครื่องรักษาใจตนให้เกิดปัญญามิให้เกิดการปรุงแต่งในจิต ก็จะทำให้พ้นทุกข์และความเศร้าหมองได้

เบื้องหลังการเขียนอรรถกถาพระสูตรนี้จากผู้เขียน

ปรัชญาปารมิตาหทัยสูตร เป็นพระสูตรที่สำคัญและเป็นที่นิยมยิ่งในพุทธศาสนา ชื่อ "ปรัชญาปารมิตาหทัยสูตร" ความสำคัญของพระสูตร บรรดาปวงพระพุทเจ้าทุกๆองค์ ผู้ตั้งอยู่ในกาลทั้งสามมีทั้งอดีตกาล ปัจจุบันกาล และอนาคตกาล ทรงดำเนินตามปรัชญาปารมิตาล้วนต่างได้เคยบำเพ็ญปัญญาบารมีนี้มาด้วยกันแล้วทุกๆพระองค์ และเมื่อได้บำเพ็ญคุณธรรมนี้แล้วจึงได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณพระสูตรนี้มักได้รับการยอมรับว่าเป็นพระสูตรที่มีผู้รู้จักและนิยมที่สุดมากกว่าพระสูตรใดของพุทธศาสนา (ฝ่ายมหายาน เช่น, ตันตระ, วัชรญาณ) โดยแต่งเป็นโคลกภาษาสันสกฤตจำนวน 14 โคลก แต่ละโคลกมี 32 อักขระ พระสูตรนี้เป็น การสนทนาของพระโพธิสัตว์อวโลติเกศวร และพระสารีบุตรโดยมีพระพุทเจ้าเป็นองค์ประธานพร้อมด้วยมหาโพธิสัตว์และหมู่ภิกษุสงฆ์รับฟังอยู่

ตอนท้ายของพระสูตรพระพุทธเจ้าได้ทรงสรรเสริญและให้
การรับรองหลักธรรมที่กล่าวแสดงของพระอโกลทีเกศวรมหา
โพธิสัตว์กวนอิม สถานที่กำเนิดแห่งของพระสูตร ณ เขาคิชฌกูฏ ใกล้
กรุงราชคฤห์ พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่
และพระโพธิสัตว์หมู่ใหญ่สมัยนั้น

ปรัชญาปารมิตาหัตถยสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องของ
แก่นแห่งปัญญาบารมี (ปรัชญาปารมิตา – ปัญญาพาให้ถึงฟากฝั่ง
โน้น) โดยเน้นว่าขั้น ๕ คือความว่าง ร่างกายตัวตนคือความว่าง
ธรรมทั้งหลายคือความว่าง การเข้าถึงความว่างโดยการเป็นหนึ่ง
เดียวกับทุกสรรพสิ่ง ภายใต้การไม่ยึดมั่นถือมั่นและการมีจิตเป็น
อิสระจากความคิด ซึ่งการที่จะเป็นเช่นนี้ได้ก็จะทำให้ล่วงพ้นไปจาก
ความทุกข์ทั้งปวง และยังได้กล่าวอีกว่าลักษณะของความว่างนั้นเป็น
ลักษณะที่ว่างจากลักษณะใด ๆ ว่างจากความเป็นของคู่ ว่างจากการ
จำแนกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นสิ่ง ๆ และด้วยการเข้าถึงความว่างเท่านั้น
ที่จะสามารถเข้าถึงพระนิพพานได้

ข้าพเจ้าได้อ่านปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรนี้เป็นเวลานาน แม้ว่าเป็นพระสูตรที่เป็นหัวใจที่มีใจความสั้นมากแต่ก็มีความลึกซึ้ง ยากแท้หยั่งถึง ยากที่จะอธิบายและสร้างความเข้าใจ

ปีพ.ศ.2560-2561 ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือวัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ฉบับแปลภาษาสันสกฤตเป็นภาษาอังกฤษ ของEdward Conze แปลภาษาไทย โดยนิรนามและ วัชรปรัชญาปารมิตา ฉบับถอดรหัสธรรมจากพระสูตร สำเร็จลงแล้ว

ก่อนหน้านี้ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2550 ข้าพเจ้าได้เคยมีประสบการณ์การค้นคว้าในเรื่องวิทยาศาสตร์ทางจิต โยคะ จักระ และดนตรีเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ตลอดจนการดึงพลังงานจากหินแร่ในธรรมชาติเพื่อพัฒนาจิต โดยได้เข้ารับการอบรมวิชาพลังจักรวาลในระดับ 7 พิเศษ อบรมความรู้การพัฒนาจักระ จากกลุ่มสหัสจโยคะ อบรมความรู้เกี่ยวกับดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพสมองจากอาจารย์สถิตย์ธรรม เพ็ญสุข อบรมความรู้ในวิชามโนมยิทธิ จากพระราชพรหมญาณ วัดท่าซุง ฯ ทั้งศึกษาด้วย

ตนเองด้านเคล็ดพลังสมาธิ จากตำรับตำราที่แสวงหาด้วยตนเอง
จำนวนมาก

ด้วยตัวข้าพเจ้ามักนิยมศึกษาสิ่ง ๆ ต่าง ๆ ในหลายๆเรื่อง ใน
ระดับลึก จนมีชื่อเสียงในระดับประเทศและในระดับอาชีพในสาขา
นั้นเช่น ด้านดนตรีบำบัด จากนวัตกรรมคีตะโยคะได้รับเกียรติเป็น
กรรมการกลุ่มดนตรีบำบัดของกระทรวงสาธารณสุข จัดทำตำรา
ด้านดนตรีบำบัดเพื่อการพัฒนาสุขภาพ เป็นผู้บุกเบิกด้านการพัฒนา
ศักยภาพสมองด้วยพลังคลื่นเสียงในประเทศไทย จัดทำตำราด้าน
พลังคลื่นเสียงเพื่อการพัฒนาศักยภาพสมองสามเล่มแรกของ
ประเทศไทย ได้แก่

1. คัมภีร์อภิวัดน์สมอง (2542)
2. พัฒนา E.Q. ด้วยเสียงเพลง (2542)
3. พัฒนา I.Q, E.Q, M.Q, และสมาธิด้วยพลังคลื่นเสียง
(2545)

ได้รับรางวัลในผลงานวิจัยดีเด่นด้านการพัฒนาศักยภาพ
สมองเด็กปฐมวัย จากเวทีงานวิจัย สช. 2545 ส่วนด้านงานอดิเรก
ได้จัดทำเว็บไซต์ชื่อว่า www.ariyasound.com เผยแพร่ความรู้
เกี่ยวกับการนำพลังคลื่นเสียงเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ความรู้
เกี่ยวกับพระสมเด็จที่จัดสร้างโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี
และพระเรื่องของหลวงพ่ोजินวัดบางกลาน ได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระ
สมเด็จในประเทศไทย ที่โรงเรียนถนนอมพิศวิทยา เพื่อเป็นแหล่ง
ค้นคว้าวิจัย พร้อมจัดอบรมความรู้ในหลักสูตรการศึกษาพระสมเด็จ
หลักสูตรแรกในประเทศไทย เป็นต้น

เหตุที่สนใจเขียนอรรถกถาในพระสูตรนี้ ด้วยข้าพเจ้ามีจิตใจ
ที่เคารพบูชาพระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม เนื่องจากมี
เหตุการณ์หลายอย่างที่ทำให้ข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ
พระองค์ท่าน จึงทำให้ข้าพเจ้าเกิดจิตปรารถนาที่จะทำอรรถกถา
ปรัชญาปารมิตาหุทัยสูตรและคัมภีร์อื่นในฝ่ายมหายานถวายแด่
พระองค์ท่าน โดยได้ท่านนิรนามมาให้ความช่วยเหลือในการแปล
พระสูตรจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย จากงานแปลเอกสาร
โบราณของ Edward Conze เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา ได้มีโอกาสเดินทางธุดงค์อย่าง
เอกาไปในสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในพุทธสถานที่สำคัญในประเทศ
อินเดียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนหลายต่อหลายแห่ง
เพื่อขอบารมีและแสงแห่งธรรมที่สถิตย์และตกค้างอยู่ในที่นั้น
มาเกื้อหนุนส่งผลให้ข้าพเจ้าเกิดความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง
ขอบารมีธรรมเพื่อให้การทำพระสูตรประสบผลสำเร็จ

อาทิเช่น ในประเทศอินเดีย ได้ไปมนัสการพระพุทธรองค์ที่
สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ได้แก่ ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติ พุทธคยา
สถานที่ตรัสรู้ สารนาถ สถานที่ปฐมเทศนา กุสินารา สถานที่
ปรินิพพาน

ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ไปมนัสการพระอว
โลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม ในสถานที่ทรงบำเพ็ญเพียรและตรัส
รู้ ณ พุทธคิริเกาะผู่ไถ่ชาน และเกาะลั่วเจี่ยชาน มนัสการพระอว
โลติเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม ที่เกาะไห่หนาน เมืองชานย่า ชม
พระบารมีของพระสมันตภัทรมหาโพธิสัตว์ พุทธคิริเขาง่อไต้
มณฑลเสฉวน เดินทางไปเมืองซีอาน เพื่อขอบารมีปัญญธรรมจาก
พระถังซัมจั๋ง ที่วัดห่านปาใหญ่ เมืองซีอาน

ซึ่งเป็นเถระที่มีปัญญาบารมี วิริยะบารมี ขันติบารมีอันยิ่งใหญ่ ขอบารมีธรรมจากหลวงจีนตั๊กม้อ ปริมาจารย์วัดเส้าหลิน บารมีธรรมของเทพเทวดา วัดผาถ้ำหลงเหมิน เมืองลั่วหยาง บารมีธรรมแห่งเทพพรหมเทวดา ณ ประตูลัทธิคุณ เขาเทียนเหมินซาน จางเจียเจีย มณฑลหูหนาน บารมีธรรมจากเทพเทวดาแห่งผาหิน แกะสลักตำภู มหานครฉงชิ่ง

ทุกที่ที่ข้าพเจ้าไปได้ขอธรรมาธิฐานขอบารมีจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการตีความคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาและปรารณาจัดทำถวาย

ผลงานที่ผ่านคือ วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ฉบับถอดรหัสธรรมจากพระสูตร และวัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ฉบับแปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาอังกฤษของ Edward Conz ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์และวรรณคดีโบราณชื่อดัง โดยได้พิจารณาเปรียบเทียบกับฉบับที่แปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนและแปลเป็นภาษาไทยโดยเสถียรโพธิ์นันทะ พบว่ามีเนื้อหาหลายแห่งที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจในการศึกษาในพระสูตรมหายานเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับข้าพเจ้า ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรเป็นพระสูตรฝ่ายมหายาน ที่ข้าพเจ้าตั้งใจจัดทำขึ้นเป็นเล่มที่สาม เนื่องจากเป็นพระสูตรที่สำคัญมากและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับพระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม ที่ข้าพเจ้าเคารพรัก โดยข้าพเจ้าได้เตรียมการมานานหลายปีในการศึกษาพระสูตรนี้

ในวันที่ 26-31ก.ค. 2561 ข้าพเจ้ามีกำหนดการที่จะได้เดินทางไป เมืองเชียงไฮ้ เมืองหังโจว เกาะผู่ไถ่ชาน (หนึ่งในสี่พุทธคิริของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่เป็นທີ່สถิตย์ของพระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ หรือที่คนไทยเรียกชื่อในอีกพระนามหนึ่งว่า เจ้าแม่กวนอิม และเกาะลั่วเจี่ยชาน ซึ่งเป็นสถานที่ ๆ เจ้าแม่กวนอิมตรัสรู้ ซึ่งเป็นการเดินทางมาเกาะผู่ไถ่ชานครั้งที่สามของข้าพเจ้า จึงได้ถือว่าเป็นวาระที่จะทำการเขียนอรรถกถาในปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรอย่างจริงจังเพื่อที่จะทำเป็นหนังสือพระสูตรถวายพระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์ กวนอิม

ซึ่งพระสูตรนี้ก่อนหน้าข้าพเจ้าได้มีการพยายามเขียนและตีความจนได้วรรกถาแบบต่าง ๆ ขึ้นมาก่อนหน้านี้หลายฉบับ แต่พบว่าแต่ละฉบับที่ทดลองเขียน ล้วนไม่ประสบความสำเร็จในการเข้าใจและตีความในเนื้อหาพระสูตร

เหมือนว่าพบอุปสรรคสำคัญด้านปัญญาของผู้เขียน คือ ตัวข้าพเจ้ามีติดต่อการเขียนวรรกถาพระสูตรนี้ ได้พยายามหาตัวอย่างของหนังสือวรรกถาในพระสูตรนี้ที่มีค่อนข้างน้อยมาศึกษา เช่น ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร ของสำนักพิมพ์เสียงเชียง ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร ของละเอียด ศิลาน้อย ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร ของ ดาไลลามะ หนังสือปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร ฉบับแปลภาษาอังกฤษ ของEdward Conze แปลภาษาไทย โดยนิรนาม เป็นต้น และพยายามนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาพระสูตรมหายานต่าง ๆ มาช่วยในการค้นคว้าตีความ พบว่ามีปัญหาเป็นอย่างมากในการตีความให้เกิดความกระจ่างสิ้นไหล ฉบับต่าง ๆ ที่เขียนไว้ ซึ่งพบว่าไม่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจใหม่ในพระสูตรได้ บางครั้งตีความเดินหน้าได้ แต่ถอยหลังแล้วหกล้มก็มี หรือบางทีตีความได้สิ้นไหล แต่เกิดการสะดุดในความเข้าใจไปทุกครั้ง

ไม่สามารถตีความ ให้เกิดความเข้าใจได้เป็นระบบครอบคลุม ทำให้
ท้อใจและทำให้ต้องเลิกล้มการเขียนไป

ก่อนวันเดินทางได้ลองพยายามอีกครั้งแต่ท้ายสุดถึงวัน
เดินทางก็ไม่สามารถเขียนได้สำเร็จ จึงได้แต่ทำเป็นเอกสารปรัชญา
ปารมิตาหฤทัยสูตร ฉบับแปลภาษาอังกฤษ ของEdward Conze
แปลภาษาไทย โดยนิรนาม และนำข้อเขียนที่ละเอียด ศีลान้อยได้
อรรถกถาไว้ลงพิมพ์ในเอกสาร โดยได้แจกจ่ายกับผู้สนใจในกลุ่มทัวร์
และนำไปถวายเจ้าแม่กวนอิมเท่านั้น เพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นและ
ความตั้งใจที่เราต้องการทำจริง ๆ แต่ติดขัดด้วยปัญหา

ด้วยปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร มีอายุมาช้านานกว่าสองพัน
ปี มีผู้อรรถกถาไว้มากมาย แต่พระสูตรนี้กลับสร้างความไม่เข้าใจ
ให้กับผู้ศึกษาพระสูตรอย่างมหาศาลจนบางครั้งพระสูตรนี้บางแง่มุม
ด้วยความไม่เข้าใจของผู้ศึกษากลับไปยึดถือเป็นเพียงแค่เป็นบทสวด
มนต์เพื่อเอาบุญกุศลไปโดยไม่สนใจในเนื้อหาไปเลยก็มี หรือบางคน
คิดว่าเป็นมนต์ศักดิ์สิทธิ์สวดแล้วมีฤทธิ์เดชปกป้องสิ่งเร้นลับเหนือ
ธรรมชาติก็มี

การที่ข้าพเจ้าเดินทางมาในครั้งนี้ นับว่าเป็นโอกาสพิเศษเป็นอย่างยิ่ง

ประการที่1การที่จะได้มีโอกาสมานับการพระอวโลกิเตศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิมที่เกาะผู้ไถ่ชานในวาระสาม ที่ตามความเชื่อของผู้นับถือกล่าวว่าผู้ใดมาได้ครบสามวาระจะมีความเป็นมงคลอย่างยิ่ง

ประการที่สอง ได้มีโอกาสมานับการพระอวโลกิเตศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิมที่เกาะผู้ไถ่ชานในวาระแรก ซึ่งเป็นเกาะตรัสรู้ของพระแม่กวนอิม เป็นมงคลที่สุด เพราะเจ้าแม่กวนอินตรัสรู้ที่นี่ การเดินทางมายังที่ที่พระองค์ตรัสรู้ย่อมเป็นมงคลยิ่ง ดังพบแสงแห่งปัญญาที่เฝ้าอาบอยู่ ดุจดั่งเป็นการที่ชาวพุทธได้มาจาริก ณ เมืองพุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธรูปองค์ตรัสรู้ที่นี่ความสำเร็จด้านปัญญาต้องมาสู่ผู้แสวงบุญจาริกตามที่หวังไม่มากนัก

สำหรับการเดินทางมาในครั้งนี้ ได้รับข่าวไม่สู้ดีจากสภาพดินฟ้าอากาศในประเทศจีนในช่วงระยะนี้ ที่มีสภาพอากาศแปรปรวนมีลมพายุรุนแรงฝนตกหนักและน้ำท่วม ข้าพเจ้าที่เดินทางมาได้ต่ออิฐฐานต่อพระอวโลตีกะศรมหาโพธิสัตว์กวนอิมขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพลมฟ้าอากาศโปรดโปร่ง เพราะถ้าฝนตกหนักและมีพายุรุนแรงจะมีผลร้ายต่อการเดินทางข้ามเกาะเป็นอย่างยิ่ง หลายต่อหลายขณะที่เดินทางมาไม่มีโอกาสข้ามเกาะไปก็มีมากมาย

ในการเดินทางวันแรก เมื่อเดินทางมาถึงประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ลงเครื่องบินที่ สนามบิน ณ เมืองหนิงปอ ก็พบพายุฝนรุนแรงมาก ต้องหลบฝนไปทานอาหารกลางวันที่ภัตตาคาร พายุฝนที่เกิดขึ้นรุนแรงจนต้นไม้โอนเอนไปมาอย่างแรงแทบหักโค่น และไฟฟ้าในภัตตาคารดับหลายครั้ง จนกลุ่มลูกทัวร์ด้วยกัน เกิดถอดใจลงความเห็นว่ถ้าฝนแรงขนาดนี้อาจข้ามเกาะไม่ได้

แต่ด้วยโชคดีबारมีคุ้มครองเมื่อเดินทางมาถึงท่าเรือที่จะข้ามไปเกาะผู้โถ้วซาน ท้องฟ้ากลับสดใสไร้เงาฝน ทั้งที่ระหว่างการเดินทางมาที่ท่าเรือมีฝนตกหนักและลมกระโชกมาตลอดเส้นทาง นับว่าโชคดีมาก ๆ

พอข้ามเรือไปบนเกาะผู้โถ้วซานได้ ก็ได้เดินทางกราบไหว้มนัสการพระอวโลทีเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิม ในวัดต่าง ๆ ภายในเกาะ เช่น วัดเจ้าแม่กวนอิมไม่หวนกลับ พระหนานไฮ่กวนอิม วัดไผ่ม่วง วัดผู้จี แต่เมื่อเดินทางไปถึงโรงแรมได้ทราบข่าวร้ายเกี่ยวกับการหายของTablet Samsung 10.5 นิ้ว ได้หายไปจากกระเป๋า รู้สึกผิดหวังพอสมควรเมื่อถึงเกาะผู้โถ้วซานแล้ว ได้ข่าวไม่ดีต่อจิตใจ

แต่พระองค์ท่านได้สอนสั่งในเรื่องของรูปคือความว่าง ความว่างคือรูป ทุกสรรพสิ่งคือความว่าง อย่าไปยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ทำให้ทำใจสงบได้ และรู้สึกเข้าสู่กระแสธรรมภายในโรงแรมบนเกาะในคืนนั้นอย่างเฉยวดาย

แต่ภายใต้ความโศคร้าย ก็กลับเกิดความโชคดียิ่งขึ้น เมื่อคำคิน
นั้นข้าพเจ้าได้หยิบเอกสารปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรที่ทำมาถวาย
เจ้าแม่กวนอิมและแจกให้กับผู้ร่วมทัวร์ พระสูตรที่ข้าพเจ้าเคย
ตีความไม่ได้ ไม่ลั่นไหล ไม่โล่งโปร่ง

คินนั้นจากสามทุ่มถึงตีสาม ข้าพเจ้ากลับพบแสงธรรมแห่ง
ผู้เฒ่าชาน ได้ทำการตีความและเขียนอรรถกถาพระสูตร ในรูปแบบ
ใหม่ที่ข้าพเจ้าไม่เคยคิดไม่เคยเขียนมาก่อน ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน
เหมือนกับการเกิดซาโตริในโลกแห่งธรรม

ทำให้ข้าพเจ้าทำความเข้าใจพระสูตรได้ลั่นไหล โปร่งโล่ง มี
ความสุขกายสุขใจเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าอ่านพระสูตรได้อย่างสุขใจ
อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

รวมทั้งได้ตีความหมายที่ซ่อนเร้นของคาถาท้ายพระสูตร ได้แก่ คะเต คะเต ปาระคะเต ปาระสังคะเตโพธิสวาหา ที่ข้าพเจ้าไม่เคยเข้าใจในนัยของมนต์คาถานี้แม้แต่เล็กน้อย กลับดังเหมือนกัญแจไขปริศนาความลับแห่งพระสูตรที่เคยมีดมิดไร้การเข้าใจและเข้าถึง ทำให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญาสุดโชติช่วง การมาครั้งนี้ของข้าพเจ้าคุ้มค่าสุดแล้ว ข้าพเจ้าได้ทำดีที่สุดแล้ว รหัสที่ข้าพเจ้าเฝ้าถอดอยู่ ข้าพเจ้าได้พบแล้ว

เช้าวันที่สองของการเดินทาง ข้าพเจ้าได้พบความโชคดี

ประการแรก Tablet Samsung 10.5 นิ้ว ที่คิดว่าหายไป กลับพบวางอยู่ ในรถบัส นับว่าโชคดีมากที่ไม่หาย

ประการที่สอง ข้าพเจ้าได้พบแสงธรรมที่เกาะลัวเจียซาน ที่เป็นสถานที่ที่พระอวโลติเกศวรมหาโพธิสัตว์กวนอิมทรงตรัสรู้ ข้าพเจ้าได้ถ่ายรูปบริเวณทางขึ้นเขาของเกาะลัวเจียซาน พบแสงทอดยาวจากยอดเขามาที่บันไดทางขึ้นเกาะ เมื่อดูที่แสงนั้นพบเจ้าแม่กวนอิมอยู่ในแสงนั้น ท่านเหมือนมาแสดงความยินดีกับความสำเร็จธรรมในคืนที่ผ่านมาและต้อนรับข้าพเจ้าในการขึ้นไปบนเขาไปยังที่ท่านได้ตรัสรู้ธรรม

ประการที่สาม ข้าพเจ้าได้ถ่ายรูปแบบเจดีย์ของพระอวโลติ
เกศรวมหาโพธิสัตว์กวนอิม บนยอดเขา พบว่าได้ภาพกลุ่มควัณฐป
ทาบบนเจดีย์เป็นรูปเจ้าแม่กวนอิม โดยภาพที่พบมีลักษณะเดียวกับ
ภาพเจ้าแม่กวนอิมที่ถ่ายจากด้านหลังพระสมเด็จจวัดระฆังแล้วนำมา
เป็นหน้าปกของเอกสารปรัชญาปารมิตาหุทัยสูตร ฉบับแปลภาษา
อังกฤษ ของEdward Conze แปลภาษาไทย โดยนิรนาม อรรถ
กถาโดยละเอียด ศีลาน้อย ที่ข้าพเจ้าจัดทำจ่ายแจกกับผู้สนใจใน
กลุ่มทัวร์และนำไปถวายเจ้าแม่กวนอิม อย่างน่าประหลาดด้วย
สาเหตุที่ข้าพเจ้าได้นับถือสมเด็จพระพุฒาจารย์โตพรหมรังสีมาก การ
พบภาพของเจ้าแม่กวนอิมบนหลังพระสมเด็จ แสดงถึงว่าเจ้าแม่
กวนอิมเป็นหนึ่งเดียวกันกับสมเด็จพระพุฒาจารย์โตพรหมรังสี และการ
พบว่าภาพกลุ่มควัณฐปทาบบนเจดีย์เป็นรูปเจ้าแม่กวนอิม โดยภาพที่
พบมีลักษณะเดียวกับภาพเจ้าแม่กวนอิมที่ถ่ายจากด้านหลังพระ
สมเด็จจวัดระฆัง เป็นการยืนยันว่าภาพคล้ายเจ้าแม่กวนอิมบนหลัง
พระสมเด็จจวัดระฆังเป็นภาพเจ้าแม่กวนอิมจริง

การมาในครั้งนี้มีคุณค่าดียิ่งทุกประการ ข้าพเจ้าจึงนำความรู้ใหม่ที่ได้จากแสงธรรมแห่งผู้เฒ่าชานและลั่วเจี้ยน มาเป็นแนวทางการพิจารณาศึกษาปรัชญาปารมิตาหัตถ์สูตร ที่คิดว่าจะสร้างมิติใหม่ในการศึกษาพระสูตรปรัชญาปารมิตาหัตถ์สูตรได้เป็นอย่างดี

ข้าพเจ้ายังมีโครงการตำราฝ่ายมหายานอีกพระสูตรหนึ่งที่ตั้งใจทำได้แก่ สัทธรรมปุณฑริกสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่มีความยาวมากและมีความยากในการศึกษาตลอดจนมีรหัสธรรมลึกลับมากมาย แต่ทว่าถือเป็นคู่มือสำคัญสำหรับผู้ที่มีจิตปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ปรารถนามุ่งสู่นุตรสัมมาสัมโพธิ์ ไม่ขอกลับมาเกิดอีก พระสูตรนี้เป็นดังตำรา MBA มีแนวกลยุทธ์บายต่างๆ สำหรับผู้ปรารถนาทักษะที่เหมาะสมสำหรับการบำเพ็ญเป็นมหาโพธิสัตว์ ซึ่งข้าพเจ้าได้ศึกษาและตีความมาแล้วหลายปี จะเป็นผลงานที่จะนำเสนอออกมาในเล่มต่อไป นอกจากนี้ยังมีพระสูตรมหายานที่สำคัญอีกหลายพระสูตรที่น่าสนใจ เช่น วิมลเกียรตินิเทศสูตร ศรีมาลาเทวีสีหนารถสูตรฯ

หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ก็ขอมอบคุณความดีต่อบิดาที่
ล่วงลับ มารดา ครูบาอาจารย์ เทพพรหมเทวดาประจำองค์ที่ดูแล
รักษาข้าพเจ้า อาจารย์เลื่องมินต์ต่าง ดิรณาราดา คุณแม่ศรีมาตาจิ
สมเด็จพุฒาจารย์โต พรหมรังสี หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน และพระ
มหาโพธิสัตว์อวโลติเกศวร กวนอิม ตลอดจนผู้ร่วมเดินทางในครั้ง
นั้นทุกคนในกุศลร่วมกัน

อริยะ สุพรรณเภัชช

19 มีนาคม 2562

ประวดีย่อผู้เขียน

อาจารย์อริยะ สุพรรณเภัชช

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต ม.เกษตรศาสตร์

ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ปริญญาโท พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

วิชาเอกการบริหารงานบุคคล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาเอกการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ตำแหน่งการทำงานปัจจุบัน

ผู้อำนวยการโรงเรียนถนนอมพิศวิทยา

กรรมการสมาคมสหพันธ์โรงเรียนเอกชนแห่งประเทศไทย

ผู้รับใบอนุญาตสถานรับเลี้ยงเด็กถนนอมพิศเบบี๋โฮม

กรรมการพิจารณามาตรฐานความรู้ด้านดนตรีบำบัดเพื่อจัดทำตำรา
วิชาการ และคู่มือการให้บริการการแพทย์ทางเลือกในธุรกิจบริการ
ด้านสุขภาพ จากกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์
ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

หัวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัยด้วยพลังคลื่นเสียง

ผลงานด้านการวิจัย

1. ได้รับรางวัล 10 ผลงานวิจัยยอดเยี่ยมสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ประจำปี 2545 ในหัวข้อวิจัยเรื่อง การพัฒนาสติปัญญาเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมอภิวัฒน์ปัญญา งานเวทีวิชาการ สช. โรงแรมเอสดีอเวนิว วันที่ 13-14 กันยายน 2545
2. ได้รับการเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัยด้านดนตรีคลาสสิก สำหรับวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2550

ผลงานทาง ด้านคุณธรรม

เป็นผู้บุกเบิกงานด้านหนังสือคัมภีร์ลัทธิมหายาน ได้แก่

1. วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ฉบับแปล Edward Conze พ.ศ. 2561
2. วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ฉบับถอดรหัสธรรม พ.ศ. 2561
3. ปรัชญาปารมิตาหทัยสูตร ฉบับแสงธรรมแห่งผู้เฒ่าชาน พ.ศ. 2562

ผลงานทางวิชาการ

เป็นผู้บุกเบิกงานด้านหนังสือเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพสมองด้วย
พลังคลื่นเสียงจากดนตรีในประเทศไทย โดยผลิตตำราออกมา
จำนวน 3 เล่ม ได้แก่

1. คัมภีร์อภิวัดน์สมอง พ.ศ. 2542
2. พัฒนา E.Q. ด้วยเสียงเพลง พ.ศ. 2543
3. พัฒนา I.Q. E.Q. M.Q. และสมาธิด้วยพลังคลื่นเสียง พ.ศ. 2545

ผลงานที่เผยแพร่ด้านสื่อสารมวลชน

1. สัมภาษณ์พิเศษรายการโทรทัศน์ เรื่อง ดนตรีมีประโยชน์มากกว่าที่คุณคิด รายการเช้าวันนี้ วันที่ 17 มิถุนายน 2545 สถานีโทรทัศน์ช่อง 5
2. สัมภาษณ์พิเศษรายการโทรทัศน์ เรื่อง คีตะโยคะ ศาสตร์แห่งสุขภาพดี ด้วยพลังคลื่นเสียง รายการHealth Station สถานีโทรทัศน์ ITV 2550
3. บทสัมภาษณ์พิเศษกับวารสารวงการครู เรื่อง แนวทางช่วยเหลือเด็กสมาธิสั้น : การพัฒนาสมาธิเด็กด้วยคลื่นเสียง โดยลงบทสัมภาษณ์ในวารสารวงการครู ฉบับ เดือน เมษายน 2549
4. บทสัมภาษณ์พิเศษ เรื่อง คีตะโยคะ ศาสตร์แห่งสุขภาพดีด้วยพลังคลื่นเสียง ให้กับวารสาร Health Channel จำนวน 3 ฉบับ ระหว่างฉบับเดือน พ.ค.- ก.ค. 2549

ผลงานด้านการเป็นวิทยากรพิเศษ (มากกว่าสามสิบครั้งเลือกเฉพาะที่สำคัญ)

1. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง ดนตรีกับการพัฒนาสมรรถนะเด็กพิเศษ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร วันที่ 13
ก.พ. 2547
2. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง คีตะโยคะ ศาสตร์แห่งสุขภาพดีด้วย
พลังคลื่นเสียง กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข วันที่ 6 มิถุนายน 2549
3. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง Effect of sound and brain
wave ณ Bangkok CODE สาธารณะ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วันที่ 27
สิงหาคม 2552

4. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง เทคนิคพัฒนาศักยภาพสมองให้เต็มประสิทธิภาพ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรนักวิชาการศึกษา สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย รุ่นที่ 30 วันที่ 14 มกราคม 2553 และรุ่นที่ 31 วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 โรงแรมชาลีนา รามคำแหง
5. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง การพัฒนาไอคิวอีคิวของเด็กด้วยเสียงเพลง สถาบันแห่งชาติเพื่อพัฒนาเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555

ผลงานด้านความสามารถพิเศษอื่น ๆ

1. เป็นเวปมาสเตอร์ จัดทำเวปไซต์ www.tpvsschool.com ซึ่งเป็นเวปไซต์ของโรงเรียนถนนอมพิศวิทยาและจัดทำเวปไซต์ www.ariyasound.com เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การใช้ดนตรีเพื่อการพัฒนาอภิคิวิควและสมาธิ รวมทั้งจัดทำหลักสูตรคีตะโยคะ เพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ระดับสูงด้วยพลังคลื่นเสียง
2. จัดตั้งศูนย์ศึกษามวลสารพระสมเด็จฯ ที่โรงเรียนถนนอมพิศวิทยา เพื่อจัดการฝึกอบรมในหลักสูตรการพิจารณาพระสมเด็จจักรวรรดิ วัดบางขุนพรหม และวัดเกศไชโย โดยใช้การศึกษาจากพระตระกูลสมเด็จ และชิ้นส่วนของพระสมเด็จสามวัด เป็นหลักสูตรการอบรมพระสมเด็จแห่งแรกของประเทศไทย

*****

[illegible]

ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร

ฉบับแสงธรรมแห่งผุ้โถ้วซาน

อรรถกถาธรรม โดย อริยะ สุพรรณเภัชช

[illegible]

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤษภาคม 2562 โรงพิมพ์พันธ์

2090,2092 ซ.ลาดพร้าว 82 แขวง วังทองหลาง เขต วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

*****

ขอขอบคุณผู้ร่วมสมทบทุนบริจาคพิมพ์หนังสือพระสูตรฉบับนี้

อาจารย์อริยะ	สุพรรณเภัชช	20,000 บาท
อาจารย์จุฑาสินี	สุพรรณเภัชช	10,000 บาท
คุณอลิสา	ทรัพย์ทองพรรณ	500 บาท
อาจารย์ธนพิพัฒน์	เจนนพกาญจน์	500 บาท
อาจารย์จินตนา	ศรีกนก	500 บาท
อาจารย์ศิริวรรณ	เหลาบบภา	500 บาท
อาจารย์ฟาริดา	ต้นมี	500 บาท
อาจารย์เจียมพร	พิชัยบัณฑิตกุล	200 บาท
คณะคุณครูโรงเรียนถนนอมพิศวิทยา		1,878 บาท
หน่วยงานวัดผลโรงเรียนถนนอมพิศวิทยา		5,000 บาท
นางสาวสุภาภรณ์	แจ้แก้ว (อธิษฐานจัดเรียง)	